

**Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
w Województwie Lubelskim na lata 2021 – 2027 (RPRES) –
aktualizacja**

Lublin, październik 2023 r.

1	WYKAZ SKRÓTÓW	4
2	WPROWADZENIE.....	6
3	EKONOMIA SPOŁECZNA	7
3.1	ROZUMIENIE EKONOMII SPOŁECZNEJ	7
3.2	PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ	8
3.3	PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE	8
3.4	INSTYTUCJE OTOCZENIA EKONOMII SPOŁECZNEJ	9
3.4.1	IOES mające bezpośredni wpływ na rozwój ekonomii społecznej w regionie	9
	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.....	9
	Wojewoda	10
	Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.....	10
	Instytucja Zarządzająca programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027	11
	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego	12
3.4.2	IOES mające pośredni wpływ na rozwój ekonomii społecznej w regionie	12
	Jednostki samorządu terytorialnego	12
	Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie inne niż IZ	13
	Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	13
	Instytucje rynku pracy	13
	Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe.....	13
	Organizacje biznesowe oraz firmy	13
	Uczelnie wyższe	13
	Szkoły i inne placówki edukacyjne	14
4	WYZWANIA EKONOMII SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM	14
4.1	PROBLEMY I POTRZEBY PES.....	14
4.2	PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM.....	14
4.2.1	Potencjał reintegracyjny PES, w tym PS	19
	Warsztaty Terapii Zajęciowej.....	19
	Zakłady Aktywności Zawodowej	19
	Kluby Integracji Społecznej.....	19
	Centra Integracji Społecznej.....	20
	Przedsiębiorstwa społeczne	20
	Podsumowanie	20
4.2.2	Kondycja ekonomiczna PES, w tym PS.....	21
	Organizacje pozarządowe.....	21
	Podmioty reintegracyjne.....	22
	Przedsiębiorstwa społeczne	22
4.2.3	Współpraca JST-PES.....	24
4.2.4	Udział ekonomii społecznej w politykach publicznych.....	27
4.2.5	Zaangażowanie obywateli w inicjatywy związane z ES	28
4.2.6	Wpływ aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej i sytuacji epidemicznej związanej z rozprzestrzenianiem się covid-19 na sytuację PES	29
5	CELE	31
5.1	STRUKTURA CELÓW	31
5.2	CEL GŁÓWNY I CELE SZCZEGÓŁOWE	31
5.3	PRIORYTETY	33
5.3.1	Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja	33
5.3.2	Wzmocnienie potencjału ekonomicznego PES.....	34
5.3.3	Zwiększenie zaangażowania JST w rozwój PES.....	34
5.3.4	Upowszechnianie ekonomii społecznej	35

6	WSKAŹNIKI REALIZACJI PROGRAMU.....	36
7	SYSTEM REALIZACJI	39
7.1	ZARZĄDZANIE PROGRAMEM	39
7.2	REALIZACJA PRIORYTETÓW	42
7.3	FINANSOWANIE DZIAŁAŃ	43
7.4	PLAN FINANSOWY	45
8	MONITORING I EWALUACJA	47
9	PROCES OPRACOWANIA RPRES	48
10	ZAŁĄCZNIKI	49
10.1	CELE RPRES A KRAJOWY PROGRAM ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ	49
10.2	CELE RPRES A STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA	50
10.3	DRZEWO PROBLEMÓW	51
10.4	ANALIZA SWOT	52
10.5	WYKAZ MAP, RYSUNKÓW, TABEL, WYKRESÓW	55
10.5.1	Mapy	55
10.5.2	Rysunki	55
10.5.3	Tabele	55
10.5.4	Wykresy	55

1 Wykaz skrótów

BUR	Baza Usług Rozwojowych
CIS	centrum integracji społecznej
CUS	centrum usług społecznych
DES	Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej w MRiPS
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
ES	ekonomia społeczna
EU	Unia Europejska
FEL	Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
FP	Fundusz Pracy
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IOES	instytucja otoczenia ekonomii społecznej
IRP	instytucja rynku pracy
IZ RPO	Instytucja Zarządzająca programem <i>Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027</i>
JOPS	jednostka organizacyjna pomocy społecznej
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KGW	koło gospodyń wiejskich
KFS	Krajowy Fundusz Szkoleniowy
KIS	klub integracji społecznej
KPO	Krajowy Program Odbudowy
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. <i>Ekonomia solidarności społecznej (aktualizacja KPRES)</i>
MRiPS	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
NGO	organizacje pozarządowe
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OWES	ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
OZPS	Ocena zasobów pomocy społecznej
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
PFR	Polski Fundusz Rozwoju

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
FEPW	Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027
PS	przedsiębiorstwo społeczne
PUP	powiatowy urząd pracy
PZS	podmioty zatrudnienia socjalnego
RJST	Rejestr Jednostek Samorządu Terytorialnego
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RKRES	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
RPRES	Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
SRWL 2030	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030
UMWL	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
WTZ	warsztat terapii zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie
Wytyczne	„Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”
ZAZ	zakład aktywności zawodowej

2 Wprowadzenie

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim na lata 2021-2027 to dokument stanowiący podstawę do planowania szczegółowych interwencji na poziomie regionu w zakresie rozwoju ekonomii społecznej, w tym tworzenia, wzmacniania i poprawy sytuacji PS/PES. Uzasadnieniem powstania i realizacji RPRES jest art. 54 ust. 1 pkt 1) ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 roku o ekonomii społecznej, zgodnie z którym samorząd województwa „opracowuje regionalny program rozwoju na rzecz ekonomii społecznej na podstawie ustawy dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, zgodnie ze strategią rozwoju województwa w zakresie polityki społecznej”. Za opracowanie, współrealizację, monitorowanie i ewaluację regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej odpowiada – w imieniu samorządu województwa – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

Pierwszym dokumentem, który tworzył spójne ramy dla rozwoju ekonomii społecznej i funkcjonował do 2015 r., był Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013 – 2020. W 2016 r. w wyniku przekształcenia Planu powstał Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim do 2020 roku. Na początku 2021 r. rozpoczęły się prace nad nowym programem, wyznaczającym kierunki rozwoju ekonomii społecznej w perspektywie do 2027 r. Prace te zbiegły się w czasie z opracowaniem innych dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym, w tym Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku oraz Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030. W trakcie prac nad RPRES zadbano o spójność dokumentu ze wspomnianymi wcześniej dokumentami w taki sposób, aby wspierał on realizację celów obu strategii. Dodatkową przesłankę do aktualizacji RPRES stanowi fakt, iż 30 października 2022 roku weszła w życie ustawa o ekonomii społecznej, która nakłada na samorząd województwa obowiązek aktualizacji lub opracowania nowego programu do 30 października 2023 roku.

Opracowując aktualną propozycję RPRES, w pierwszej kolejności określono wyzwania sektora rozumiane jako kluczowe problemy do rozwiązania i potrzeby do zaspokojenia, a następnie sformułowano cel główny i cele szczegółowe, zdefiniowano oczekiwane rezultaty wraz z ich wskaźnikami, wreszcie wskazano kluczowe kierunki interwencji i działania. Wszystko po to, aby czynności podejmowane w tym obszarze były realizowane w sposób przemyślany, uporządkowany, skoordynowany i spójny ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku oraz innymi działaniami województwa. Opracowano plan finansowy wskazując wysokość planowanych środków na rozwój ekonomii społecznej w regionie oraz zasady monitorowania i ewaluacji RPRES. Pomimo niesprzyjającej sytuacji epidemicznej dołożono wszelkich starań, aby w maksymalnym stopniu zachować partycypacyjny charakter prac nad dokumentem, włączając w nie możliwie szeroko przedstawicieli sektora i reprezentantów podmiotów ekonomii społecznej.

RPRES wpisuje się we wszystkie kierunki rozwoju ekonomii społecznej określone w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia solidarności społecznej, uwzględniając przy tym specyfikę województwa. Równolegle do pracy nad RPRES toczyły się prace nad ramami finansowymi nowej perspektywy finansowej UE i kluczowymi dokumentami, w tym: Umową Partnerstwa 2021-2027 oraz programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027. Ponieważ środki europejskie stanowią kluczowe źródło finansowania ekonomii społecznej, ostateczny kształt tych dokumentów i wielkość środków alokowana na rozwój ekonomii

społecznej mają podstawowe znaczenie dla realizacji działań zaplanowanych w Regionalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim na lata 2021-2027.

W trakcie prac nad RPRES starano się uwzględnić wszystkie znaczące trendy krajowej polityki rozwoju ekonomii społecznej oraz te wynikające z prac nad nową perspektywą finansową, w tym rozwoju usług społecznych i realizacji procesów deinstytucjonalizacji, a także związane z zieloną i sprawiedliwą transformacją.

3 Ekonomia społeczna

Ekonomia społeczna jest trwale obecna w polskiej rzeczywistości od wielu lat. 30 października 2022 roku weszła w życie ustawa o ekonomii społecznej, która wprowadza ekonomię społeczną do powszechnie obowiązującego prawa i porządkuje pojęcia dotyczące ekonomii społecznej oraz określa podstawowe pojęcia związane z ekonomią społeczną, organizację i zasady działania przedsiębiorstwa społecznego, instrumenty wsparcia przedsiębiorstwa społecznego, mechanizmy wspierania ekonomii społecznej przez organy administracji publicznej. Ustawa jest pierwszym w Polsce aktem kompleksowo regulującym zagadnienia ekonomii społecznej. W niniejszym rozdziale RPRES przedstawiona została nie tylko definicja ekonomii społecznej, ale także przybliżono kluczowe pojęcia z tego obszaru.

3.1 Rozumienie ekonomii społecznej

Na przestrzeni ostatnich lat definicja ekonomii społecznej zawarta w KPRES zakorzeniła się zarówno w świadomości osób zaangażowanych w działalność sektora, jak i w różnego typu dokumentach szczebla krajowego czy regionalnego. Wraz z wejściem w życie ustawy o ekonomii społecznej po raz pierwszy posiadamy ustawową definicję, zgodnie z którą ekonomia społeczna oznacza działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym¹. Definicja ta akcentuje działalność podmiotów ekonomii społecznej, które przez realizację działań ukierunkowanych na pomoc osobom wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym nabierają personalnego charakteru, stawiając na pierwszym miejscu człowieka i jego potrzeby. Dzięki temu rozwój ekonomii społecznej rozumiany jest jako rozwój podmiotów ekonomii społecznej, służący budowaniu warunków do pozytywnej zmiany sytuacji osób wymagających wsparcia.

Precyzyjne rozumienie tego, czym są podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, a także jakie występują między nimi zależności, stanowi podstawę skutecznego planowania interwencji na poziomie regionalnym. Za najbardziej ogólne zasady, wyróżniające podmioty ekonomii społecznej, uznaje się te zaproponowane przez europejską sieć badawczą EMES (European Research Network) oznaczające:

- nadrzędność celów społecznych nad celami ekonomicznymi;
- nadrzędność świadczenia usług dla członków, pracowników lub wspólnoty nad kategoriami bezwzględного zysku;
- autonomiczne zarządzanie i partycypacyjny proces decyzyjny;

¹ Ustawa o ekonomii społecznej, art.2.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

- prowadzenie w sposób regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne oraz
- ponoszenie w związku z tą działalnością ryzyka ekonomicznego².

3.2 Podmioty ekonomii społecznej

W warunkach polskich podmioty ekonomii społecznej obejmują szeroką kategorię podmiotów, których działalność wpisuje się we wspomnianą wcześniej definicję ekonomii społecznej. Należy podkreślić, że ustawodawca zrezygnował z pojęć ekonomii solidarnej oraz podmiotów ekonomii solidarnej, które dotychczas funkcjonowały w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Zgodnie z ustawą o ekonomii społecznej za podmiot ekonomii społecznej uznaje się:

- spółdzielnię socjalną,
- warsztat terapii zajęciowej,
- zakład aktywności zawodowej,
- centrum integracji społecznej,
- klub integracji społecznej,
- spółdzielnię pracy, w tym spółdzielnię inwalidów i spółdzielnię niewidomych oraz spółdzielnię produkcji rolnej,
- organizację pozarządową, o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571 z późn. zm.),
- podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt. 1, 2 lub 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

3.3 Przedsiębiorstwa społeczne

Przedsiębiorstwa społeczne to podmioty o charakterze gospodarczym, a zatem ponoszące w pełni ryzyko gospodarcze, które działają dla realizacji ważnych celów społecznych, przeznaczając swój zysk na realizację tychże celów. Zgodnie z zapisami ustaw o ekonomii społecznej, status przedsiębiorstwa społecznego (PS) może uzyskać podmiot ekonomii społecznej oraz jednostka tworząca podmiot ekonomii społecznej:

- którego celem jest reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (co najmniej 30% ogółu osób zatrudnionych) lub realizacja usług społecznych;
- zatrudnia co najmniej 3 osoby na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę na minimum ½ etatu;
- posiada organ konsultacyjny;
- nie prywatyzuje zysku.

W Polsce dominują cztery typy przedsiębiorstw społecznych:

1. spółdzielnia socjalna;
2. stowarzyszenie (spełniające kryteria PS);
3. fundacja (spełniająca kryteria PS);

² Za KPRES: Według definicji sformułowanej przez europejską sieć badawczą EMES (European Research Network) inicjatywy wpisujące się w przedsiębiorczość społeczną powinny charakteryzować się spełnianiem kryteriów ekonomicznych (prowadzeniem w sposób względnie ciągły, regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne; niezależnością, suwerennością instytucji w stosunku do instytucji publicznych; ponoszeniem ryzyka ekonomicznego; istnieniem choćby nielicznego płatnego personelu) i społecznych (wyraźną orientacją na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia; oddolnym, obywatelskim charakterem inicjatywy; specyficznym, możliwie demokratycznym systemem zarządzania; możliwie wspólnotowym charakterem działania; ograniczoną dystrybucją zysków).

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

3.4 Instytucje otoczenia ekonomii społecznej

Omówione wcześniej podmioty ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstwa społeczne należy uznać za istotę ekonomii społecznej. To one w praktyce, prowadząc działalność o charakterze ekonomicznym, realizują działania aktywizacji zawodowej i integracji społecznej adresowane do osób wymagających wsparcia. Bez nich trudno mówić w ogóle o istnieniu ekonomii społecznej. Ważną jednak rolę w rozwoju ekonomii społecznej (IOES) odgrywają różnego typu podmioty nazywane potocznie instytucjami otoczenia ekonomii społecznej. Z jednej strony są to podmioty, które w zakresie swoich zadań mają obowiązek troszczyć się o rozwój ES, z drugiej takie, które chociaż wprost nie mają takiego obowiązku, w sposób pośredni wpływają na rozwój ES zwłaszcza w środowisku lokalnym.

3.4.1 IOES mające bezpośredni wpływ na rozwój ekonomii społecznej w regionie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Jako jednostka organizacyjna samorządu województwa realizuje zadania województwa w obszarze pomocy społecznej. W obszarze ekonomii społecznej ROPS koordynuje jej rozwój w regionie, zgodnie z art. 54 pkt 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej.

Do zadań koordynacyjnych ROPS zgodnie zapisami ustawy należy:

- opracowanie regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej na podstawie ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, zgodny ze strategią rozwoju województwa w zakresie polityki społecznej;
- opracowanie i konsultowanie z podmiotami ekonomii społecznej zakres interwencji w obszarze ekonomii społecznej w programach oraz innych dokumentach, w szczególności służących realizacji umowy partnerstwa, o której mowa w art. 5 pkt 9a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;
- wspieranie tworzenia wspólnych przedsięwzięć podmiotów ekonomii społecznej w celu zwiększenia ich potencjału oraz wspólnej realizacji usług społecznych;
- upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.

Oprócz zapisów ustawowych działania ROPS są znaczenie szersze i obejmują:

- regularne zbieranie i analizowanie danych na temat rozwoju ekonomii społecznej i efektów prowadzonych działań;
- inicjowanie współpracy różnych instytucji publicznych, regionalnych i lokalnych w zakresie ekonomii społecznej;
- wzmacnianie pozycji ekonomii społecznej w działaniach różnych publicznych instytucji regionalnych i lokalnych;
- otwieranie rynku (publicznego i prywatnego) rozumiane jak zwiększanie popytu na produkty i usługi przedsiębiorstw społecznych;
- koordynacja działań podmiotów wspierających PES i PS w regionie, w tym szczególnie OWES i operatorów instrumentów finansowych;
- działania na rzecz poprawy jakości usług świadczonych przez OWES;
- stymulowanie działań i współpracy różnych podmiotów ze świata biznesu, nauki, edukacji na rzecz rozwoju ekonomii społecznej;

- stymulowanie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi i podmiotami ekonomii społecznej.

Wojewoda

Do kompetencji wojewody zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej należy:

- przyznawania statusu przedsiębiorstwa społecznego,
- sprawowania nadzoru nad działalnością przedsiębiorstw społecznych,
- działalność kontrolna w przedsiębiorstwach społecznych,
- sporządzanie sprawozdań,
- dokonywania wpisów przedsiębiorstw społecznych do elektronicznego wykazu – RJPS.

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej

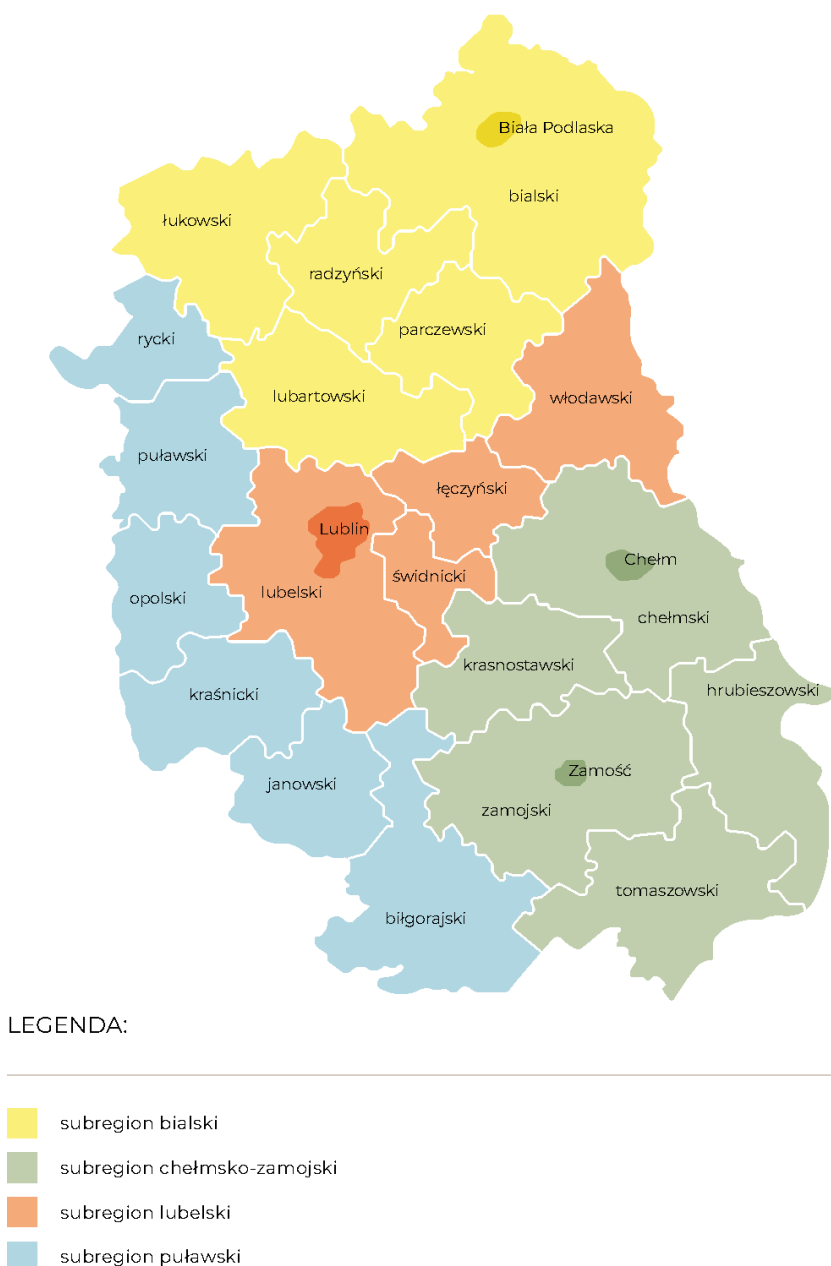
Stanowią podstawę lokalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczości społecznej. Posiadają akredytację ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Zasady przyznawania akredytacji i statusu ośrodka wsparcia ekonomii społecznej określone zostały w art. 36 i 37 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej. Posiadanie akredytacji przez OWES nie jest wymogiem prawnym, jednakże jest warunkiem pozyskiwania środków publicznych, w szczególności z Unii Europejskiej. OWES realizuje swoje działania, w szczególności za pomocą usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej.

Usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej obejmują działania w zakresie:

- animacji lokalnej, polegającej na upowszechnianiu idei i zasad ekonomii społecznej, pobudzaniu aktywności społecznej w społecznościach lokalnych oraz inicjowaniu i rozwoju międzysektorowych partnerstw lokalnych;
- tworzenia podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz wspierania prowadzonej przez nie działalności, a także finansowania powstawania w nich miejsc pracy;
- wsparcia działań reintegracyjnych podejmowanych przez przedsiębiorstwo społeczne, w tym wsparcia w tworzeniu planów reintegracyjnych, o których mowa w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, oraz finansowania tych działań;
- wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego;
- wzmacniania potencjału kadrowego, finansowego i innowacyjnego podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz udzielania im wsparcia biznesowego.

Województwo lubelskie podzielone jest na cztery subregiony: bialski, chełmsko – zamojski, lubelski i puławski. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej realizują działania w ramach czterech projektów realizowanych na terenie czterech subregionach.

Mapa 1. Podział województwa lubelskiego na subregiony

Źródło: <http://ekonomiaspoleczna.lubelskie.pl/>.

Instytucja Zarządzająca programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

Funkcję Instytucji Zarządzającej programem regionalnym województwa lubelskiego na perspektywę finansową na lata 2021-2027 pełni Zarząd Województwa Lubelskiego. Wykonuje on swoje zadania przy pomocy komórek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie:

- Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym UMWL (DZ RPO),
- Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego UMWL (DW EFRR),

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

- Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego UMWL (DW EFS),
- Departamentu Finansów UMWL (DF).

Instytucja zarządzająca planuje i wdraża programy, w ramach których realizowane są projekty mające bezpośredni wpływ na rozwój ES w regionie. W zależności od podziału kompetencyjnego poszczególne departamenty:

- przygotowują propozycję kryteriów wyboru projektów do dofinansowania;
- wybierają projekty do dofinansowania, w tym projekty dofinansowujące działalność OWES;
- wspierają realizację projektów;
- czuwają nad prawidłową realizacją projektów.

Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego

Komitet jest organem wspierającym działania Samorządu Województwa Lubelskiego w procesie koordynacji i monitoringu rozwoju ekonomii społecznej. Zgodnie z art. 55 ustawy o ekonomii społecznej "do zadań RKRES należy przedstawianie opinii o regionalnym programie rozwoju na rzecz ekonomii społecznej oraz projektach uchwał organów samorządu województwa dotyczących funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej oraz zapoznawanie się z efektami realizacji regionalnego programu rozwoju na rzecz ekonomii społecznej i przedstawianie opinii w tym zakresie".

3.4.2 IOES mające pośredni wpływ na rozwój ekonomii społecznej w regionie

Jednostki samorządu terytorialnego

Jednostki samorządu terytorialnego, a zatem gminy, powiaty i województwa, odgrywają kluczową rolę w rozwoju ekonomii społecznej. Od decyzji zarówno organów stanowiących (rada gminy, rada powiatu, sejmik województwa), jak i wykonawczych (wójt, zarząd powiatu, zarząd województwa) zależy to, w jakim stopniu i w jakim kształcie rozwija się ekonomia społeczna na danym terytorium. Wpływ JST na rozwój ekonomii społecznej jest bardzo różnorodny i może przyjmować różne formy. Przykładem takiego wpływu mogą być:

- działania o charakterze strategicznym obejmujące tworzenie strategii, programów i planów, które wyznaczają kierunki rozwoju ekonomii społecznej, wskazując konkretne kierunki interwencji, np. Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim (na poziomie województwa), Gminne/Powiatowe Plany Rozwoju Ekonomii Społecznej (na poziomie gminy lub powiatu);
- działania inicjujące i założycielskie odnośnie do PES, w ramach których mogą pojawiać się inicjatywy tworzenia podmiotów reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, KIS, CIS), ale także przedsiębiorstw społecznych, np. spółdzielni socjalnych tworzonych przez osoby prawne;
- działania o charakterze wspierającym PES, do których zaliczyć można m.in.: gminne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi, powierzanie realizacji zadań JST podmiotom ekonomii społecznej w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych czy wykorzystanie trybu in house, a także realizację usług społecznych na rzecz mieszkańców z wykorzystaniem potencjału PES jako dostawców tych usług.

Powyższe przykłady działań, jakie leżą w zasięgu JST w ramach rozwoju ekonomii społecznej, nie wyczerpują wszystkich możliwości. Z uwagi na rolę, jaką odgrywają JST w stosunku do mieszkańców określonego terytorium, ekonomia społeczna powinna być przez nie

wykorzystywana jako narzędzie wspierające budowanie spójności społecznej, w tym instrument sprzyjający tworzeniu miejsc pracy oraz aktywnej integracji osób wykluczonych.

Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie inne niż IZ

Chodzi tu o te departamenty Urzędu Marszałkowskiego, które realizując działania zgodnie ze swoimi kompetencjami, mogą mieć pośredni wpływ na rozwój i popularyzację ES oraz włączanie jej do głównego nurtu polityk publicznych. Przykładami mogą być tutaj:

- Departament Gospodarki i Wspierania Przedsiębiorczości UMWL uwzględniający w swoich działaniach zmierzających do rozwoju przedsiębiorczości w regionie sektor PS;
- Departament Kultury, Edukacji i Dziedzictwa Narodowego UMWL wykorzystujący potencjał lokalnych PES;
- Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWL wykorzystujący potencjał PES w zakresie realizacji usług społecznych dla mieszkańców województwa.

Jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Chodzi tu w pierwszej kolejności o ośrodki pomocy społecznej (OPS) oraz powiatowe centra pomocy rodzinie (PCPR) oraz Centra Usług Społecznych (CUS), które w ramach swoich działań udzielają m.in. wsparcia osobom wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym, a które to osoby mogą stawać się uczestnikami zajęć w podmiotach reintegracyjnych lub pracownikami PS.

Instytucje rynku pracy

Powiatowe urzędy pracy dysponują szeregiem rozwiązań możliwych do wykorzystania w rozwoju ekonomii społecznej i rozwoju samych PES. Należą do nich m.in.:

- jednorazowe środki na utworzenie stanowiska pracy oraz środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia lub kosztów płacy, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej;
- wsparcie doradcze i szkoleniowe dla osób zatrudnionych w sektorze ES w ramach KFS;
- możliwość refundacji składek ZUS dla przedsiębiorstw społecznych zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej.

Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe, o zasięgu krajowym i regionalnym, wspierają rozwój PES zgodnie ze swoją specyfiką i profilem działalności.

Organizacje biznesowe oraz firmy

Dzięki współpracy z PES, w tym z PS, w ramach tworzenia łańcucha wartości organizacje biznesowe oraz firmy wspierają proces profesjonalizacji PES i wzmacniania ich kondycji ekonomicznej.

Uczelnie wyższe

Prowadzą działalność naukowo-badawczą z zakresu ekonomii społecznej, przyczyniając się do kształcenia kadr ES oraz do wzrostu wiedzy o sektorze.

Szkoły i inne placówki edukacyjne

Prowadzą działania edukacyjne, włączając w proces kształcenia zagadnienia ES.

Duża liczba oraz różnorodność IOES wynika z interdyscyplinarnego charakteru ekonomii społecznej. W dalszym ciągu pozostaje ona bardziej narzędziem pozytywnej zmiany społecznej niż celem samym w sobie. Jednak kluczowym warunkiem systematycznego rozwoju ekonomii społecznej w regionie, a co za tym idzie, wzrostu liczby silnych i stabilnych PES, pozostaje dobra i partnerska współpraca wszystkich instytucji mających bezpośredni i pośredni wpływ na rozwój ekonomii społecznej.

4 Wyzwania ekonomii społecznej w województwie lubelskim

Podstawą zaplanowania skutecznej interwencji w obszarze ekonomii społecznej jest poprawna identyfikacja wyzwań stojących przed sektorem w województwie lubelskim rozumianych z jednej strony jako problemy ograniczające rozwój PS/PES, z drugiej jako potrzeby wymagające zaspokojenia, aby rozwój ten był dynamiczny, a system wsparcia efektywny.

4.1 Problemy i potrzeby PES

Zaproponowany układ obszarów problemowych określający główne wyzwania ekonomii społecznej w województwie lubelskim jest efektem pracy grupy roboczej, zespołu ROPS oraz uczestników spotkań czterech sieci PES. Diagnoza potrzeb obejmuje tematykę:

- wielkości sektora ES, w tym liczby i rodzajów PES,
- usług reintegracji społeczno-zawodowej dostępnych dla mieszkańców regionu,
- kondycji ekonomicznej PES,
- współpracy pomiędzy JST i PES,
- udziału ekonomii społecznej w politykach publicznych,
- zaangażowania mieszkańców w inicjatywy związane z ES.

4.2 Podmioty ekonomii społecznej w województwie lubelskim

Na podstawie danych GUS szacuje się, że w województwie lubelskim zarejestrowanych jest ok. 8 tys. podmiotów ekonomii społecznej (PES). W 2022 roku aktywnie działało 6,1 tys. organizacji pozarządowych³, a działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego prowadziło ok. 1,4 tys. podmiotów. Wśród nich najliczniejszą grupą są stowarzyszenia (84%), a następnie fundacje (12%).

Na uwagę zasługuje fakt, że w grupie PES duży udział stanowią koła gospodyń wiejskich, których w województwie lubelskim funkcjonuje 1436. Lubelszczyzna znajduje się w pierwszej trójce regionów z największą liczbą działających KGW (po Wielkopolsce i Mazowszu).

Wśród licznej grupy PES szczególną kategorię stanowią podmioty realizujące działania z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej, w szczególności (WTZ, ZAZ, KIS, CIS), których łączna liczba w 2022 r. wyniosła 109.

³ Bank danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>)

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

Tabela 1. Podmioty reintegracyjne w województwie lubelskim

Powiaty	WTZ	ZAZ	KIS	CIS	Razem
Lublin	9	1	2	1	13
Biała Podlaska	2	0	0	1	3
Chełm	2	0	2	1	5
Zamość	3	0	1	1	5
Bialski	4	0	2	0	6
Biłgorajski	3	0	1	0	4
Chełmski	4	0	2	0	6
Hrubieszowski	3	0	2	1	6
Janowski	1	1	3	0	5
Krasnostawski	2	0	1	1	4
Kraśnicki	1	0	1	0	2
Lubartowski	2	1	1	0	4
Lubelski	1	0	1	0	2
Łęczyński	1	2	1	0	4
Łukowski	2	2	2	1	7
Opolski	1	0	3	0	4
Parczewski	1	0	0	0	1
Puławski	3	1	1	0	5
Radzyński	1	0	0	0	1
Rycki	2	0	0	0	2
Świdnicki	2	0	1	1	4
Tomaszowski	3	1	2	0	6
Włodawski	1	0	0	0	1
Zamojski	5	0	2	2	9
RAZEM	59	9	31	10	109

Źródło: Podmioty ekonomia społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

Za niewątpliwy atut regionu należy uznać dużą liczbę WTZ i KIS realizujących działania reintegracyjne dla różnych grup odbiorców. I chociaż jest zrozumiałe, że liczba ZAZ i CIS pozostaje odpowiednio mniejsza w stosunku do WTZ i KIS, to jednak o wiele bardziej niepokoi brak tego typu podmiotów w dużej części powiatów województwa, bowiem pozwalają one na doświadczenie w specyficzny sposób pracy i roli pracownika.⁴ Dodatkowo, w województwie funkcjonują 34 spółdzielnie pracy w większości w dużych miastach regionu i 6 spółdzielni inwalidów i niewidomych.

Jeszcze inną kategorią PES wymagającą oddzielnej analizy są przedsiębiorstwa społeczne wyodrębnione w oparciu o definicję podkreślającą wymiar ich specyfiki działania. Jest to kluczowa grupa PES z punktu widzenia rozwoju ES, która w największym stopniu korzysta ze wsparcia OWES konsumującego dużą część środków dostępnych w regionie zarezerwowanych na rozwój ES. Jest to także grupa PES, której korzystanie z finansowego wsparcia ma charakter czasowy, ograniczony do okresu inkubacji i/lub jest połączone z tworzeniem miejsc pracy dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wiedza na temat kondycji sektora PS ma więc ogromne znaczenie nie tylko dla oceny jakości dotychczasowych interwencji, ale także dla zaplanowania adekwatnych do potrzeb działań wspierających PS w przyszłości.

W 2022 roku w regionie działało 121 przedsiębiorstw społecznych funkcjonujących w czterech formach prawnych (stan na 30.11.2022 r). Największą grupę przedsiębiorstw społecznych stanowiły spółdzielnie socjalne (87), następnie fundacje (18) i spółki z o.o. non profit (15). W gronie przedsiębiorstw społecznych jest jedno stowarzyszenie. Zgodnie z ustawą o ekonomii społecznej, status przedsiębiorstwa społecznego nadaje obecnie wojewoda na wniosek podmiotu ekonomii społecznej. Na dzień 10 października 2023 r. 77 PES posiadało status PS nadany przez wojewodę. Zatem precyzyjne określenie aktualnej liczby PS jest utrudnione z uwagi na fakt, że PES, które dotychczas ubiegały się o status nadawany przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, nie utraciły go.

Tabela 2. Liczba PS w subregionach województwa lubelskiego⁵

Subregion	Liczba PS
bialski	17
chełmsko-zamojski	40
lubelski	23
puławski	41
RAZEM	121

Źródło: Podmioty ekonomii społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

Największą grupę wśród przedsiębiorstw społecznych stanowiły spółdzielnie socjalne, których liczba zwiększyła się do 87 (wzrost o ok. 20%). Wzrosła jednak zdecydowanie liczba PS w formule fundacji: z 6 do 18 (wzrost o 200%) oraz spółek z o.o. non profit z 6 do 15 (wzrost o 150%). Widać zatem wyraźną tendencję rozwoju innych form prawnych PS niż dominujące dotychczas w regionie

⁴ Dla przejrzystości danych w tabeli zamieszczono jedynie te dotyczące podmiotów reintegracyjnych.

⁵ Dotyczy liczby PS z roku 2022.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

spółdzielnie socjalne. W dalszym ciągu mało rozpowszechnioną formą prawną PS pozostaje stowarzyszenie.

Tabela 3. Formy prawne przedsiębiorstw społecznych w województwie lubelskim

Forma prawna	Liczba PS
spółdzielnie socjalne	87
fundacje	18
spółki z o.o. non profit	15
stowarzyszenia	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wykazu przedsiębiorstw społecznych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

Tradycyjnie najwięcej spółdzielni socjalnych funkcjonowało w subregionach chełmsko-zamojskim i puławskim. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy prawdopodobnie upatrywać we wcześniejszych projektach OWES, gdzie z dofinansowania na utworzenie i utrzymanie miejsca pracy mogły korzystać jedynie spółdzielnie socjalne. Większą liczbą PS działających w formie fundacji znajduje się w subregionie bialskim oraz lubelskim. Szczególnie w Lublinie wiele PS działa właśnie w formule fundacji. Prawdopodobnie ma to związek z tym, że fundacje działające często w dużych ośrodkach miejskich, takich jak Lublin, podjęły wysiłek ekonomizacji, zyskując status PS. We wszystkich subregionach można zaobserwować wyraźny trend tworzenia PS w formule spółek z o.o. non profit i należy się spodziewać, na podstawie doświadczeń z innych województw, że będzie on podtrzymywany w najbliższych latach w związku z nieco innym sposobem i strukturą zarządzania niż w przypadku spółdzielni socjalnych.

Tabela 4. Formy prawne przedsiębiorstw społecznych w subregionach województwa lubelskiego

Forma prawna	bialski	chełmsko-zamojski	lubelski	puławski
spółdzielnie socjalne	9	36	9	33
fundacje	4	1	12	1
spółki z o.o. non profit	3	3	2	7
stowarzyszenia	0	0	1	0

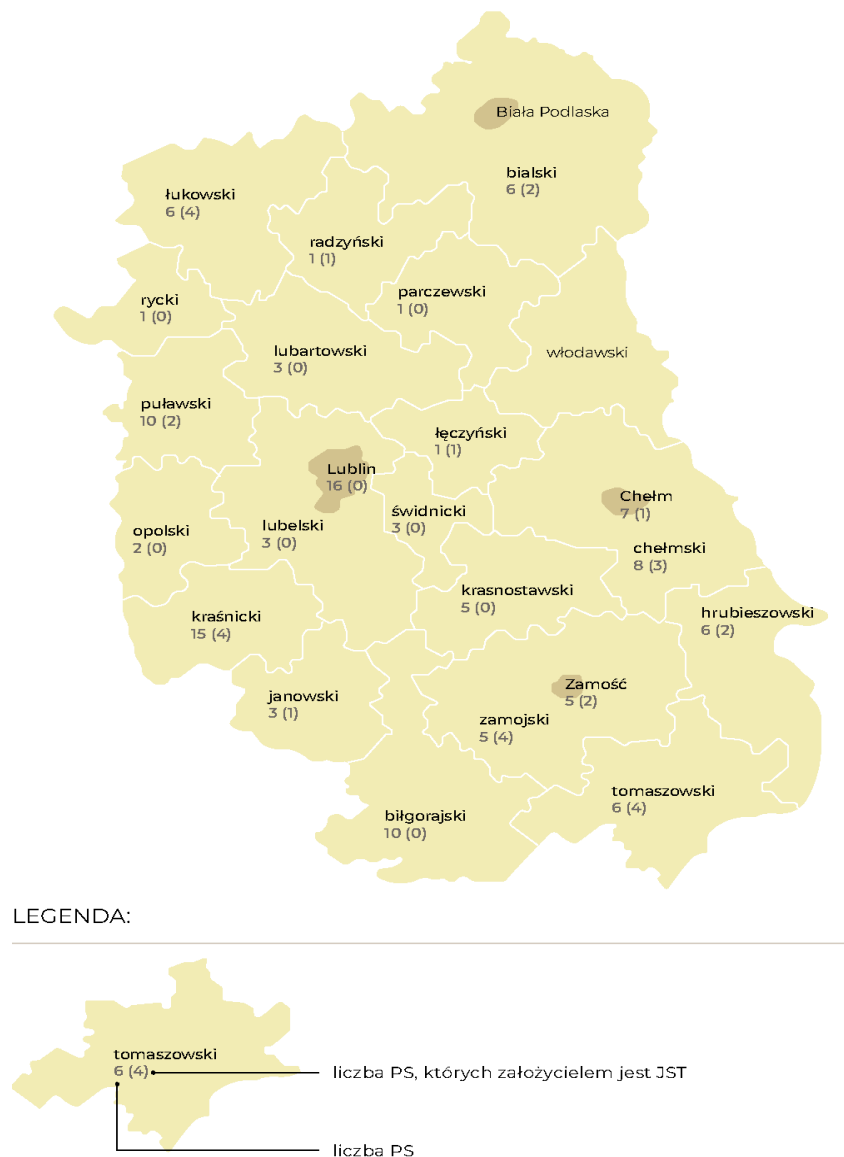
Źródło: Podmioty ekonomii społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

W regionie w dalszym ciągu występuje duże zróżnicowanie terytorialne pod względem liczby funkcjonujących PS. Mając świadomość, że chociaż dla wielu PS, szczególnie współtworzonych przez JST, naturalnym miejscem działalności pozostaje gmina, to jednak dla większej czytelności danych analizę rozkładu terytorialnego przeprowadzono w podziale na powiaty (mapa poniżej). Na tym poziomie widać duże dysproporcje pomiędzy powiatami. Są powiaty, w których w dalszym ciągu nie istnieje ani jedno PS, oraz takie, w których liczba PS przekracza 10. Należy jednak brać

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

pod uwagę, że za wyniki poszczególnych powiatów często odpowiadają konkretne gminy, z inicjatywy których tworzone są nowe podmioty⁶.

Mapa 2. Przedsiębiorstwa społeczne w powiatach województwa lubelskiego

Źródło: Podmioty ekonomii społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

Spośród 121 PS funkcjonujących w województwie formalnym współzałożycielem nieco ponad 1/3 (36%) była jednostka samorządu terytorialnego, najczęściej gmina. Model takiego funkcjonowania PS należy uznać za korzystny, zwłaszcza w sytuacji partnerskiej współpracy i pomocy dla JST ze strony przedsiębiorstwa w realizacji jego ustawowych zadań, np. usług społecznych dla mieszkańców.

⁶ Przykładem może być powiat biłgorajski, w którym na 10 PS 9 funkcjonuje w mieście Józefów.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

4.2.1 Potencjał reintegracyjny PES, w tym PS

Proces reintegracji społeczno-zawodowej prowadzony jest w polskim systemie prawnym w dużej mierze przez podmioty reintegracyjne (WTZ, ZAZ, KIS, CIS), które różnią się między sobą m.in. podstawami prawnymi, grupą uczestników, oferowanymi formami wsparcia czy też źródłami finansowania. Dodatkowo reintegracja społeczno-zawodowa jest obowiązkiem przedsiębiorstw społecznych w odniesieniu do członków lub pracowników. Dostęp do wysokiej jakości usług reintegracji społeczno-zawodowej mieszkańców regionu jest zatem pochodną ilości i rodzajów podmiotów reintegracyjnych i PS, ich rozmieszczenia, a także jakości oferowanego wsparcia.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

- W województwie lubelskim w 2022 r. funkcjonowało 59 warsztatów terapii zajęciowej, co daje najwyższy wskaźnik w Polsce (2,8) w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców⁷ i średnią 2,5 w przeliczeniu na liczbę powiatów. Nie ma powiatu, w którym nie byłoby WTZ, a tylko w 8 powiatach jest po jednym warsztacie.
- 19 WTZ prowadzonych było przez JST, 40 przez NGO.
- Z usług WTZ skorzystało 2189 uczestników, natomiast zatrudnionych było w nich 1126 pracowników.
- Brak jest informacji na temat liczby osób, które opuściły WTZ i znalazły zatrudnienie w PES lub na otwartym rynku pracy.

Zakłady Aktywności Zawodowej

- W 2022 r. funkcjonowało 9 zakładów aktywności zawodowej, co daje w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców 0,4 podmiotu. Po dwa tego typu podmioty funkcjonuje w powiecie łukowskim oraz łęczyńskim, a po jednym w powiatach: puławskim, lubartowskim, janowskim, tomaszowskim oraz w Lublinie. W pozostałych powiatach brak jest ZAZ.
- Ponad połowa ZAZ prowadzona była przez JST. Zakłady zatrudniały 451 osób z niepełnosprawnością. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania zakładów aktywności zawodowej w 2022 r. wynosił 17 087 888 zł.
- Należy uznać, że dla wielu osób z niepełnosprawnością ZAZ będzie docelowym miejscem zatrudnienia.

Kluby Integracji Społecznej

- W 2022 r. funkcjonowało 31 klubów integracji społecznej⁸, co daje w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców 1,6 podmiotu, plasując województwo w czołówce w kraju.
- 10 KIS-ów działało przy ośrodkach pomocy społecznej, 19 prowadzonych było przez organizacje pozarządowe, a 2 przez spółdzielnie socjalne. Zdecydowana większość KIS-ów funkcjonowała w formule projektowej, co skutkowało bardzo często zawieszeniem działalności po zakończeniu projektu.
- Liczba uczestników zajęć w KIS wyniosła 183 osoby.

⁷Centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej w 2019 roku (GUS).

⁸Tamże.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

Centra Integracji Społecznej

- W województwie lubelskim w 2022 r. funkcjonowało 10 centrów integracji społecznej, co daje w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców 0,6 podmiotu. CIS funkcjonowały w 8 powiatach, z czego aż 3 w powiecie zamojskim. W 16 powiatach nie było ani jednego centrum.
- 6 CIS prowadzonych było przez JST, pozostałe 4 przez NGO.
- Liczba uczestników zajęć w CIS wyniosła 366 osób.
- Brak jest informacji, ilu uczestników opuściło CIS i znalazło zatrudnienie w PES lub na otwartym rynku pracy.

Przedsiębiorstwa społeczne

- W województwie lubelskim w 2022 r. funkcjonowało 121 przedsiębiorstw społecznych, co w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców daje blisko 4 tego typu podmioty.
- Zdecydowana większość PS funkcjonowała w formule spółdzielni socjalnej (87), 18 działało w formule fundacji oraz 15 jako spółki z ograniczoną odpowiedzialnością non profit oraz 1 stowarzyszenie. W 1 powiecie nie było ani jednego PS, a w 4 działało tylko jedno.
- PS zatrudniały łącznie 1035 pracowników. W województwie lubelskim przedsiębiorczość społeczna jest w pierwszej kolejności alternatywą dla osób zamieszkujących tereny wiejskie, gdzie liczba pracodawców jest na ogół mniejsza, a dostęp do zatrudnienia utrudniony.
- Dominującym rodzajem działalności prowadzonej przez PS pozostaje działalność usługowa, w o wiele mniejszym stopniu PS prowadzą działalność produkcyjną lub handlową. Zdecydowanie przewagę mają dwie: usługi społeczne i socjalne (35,9%) oraz gastronomia (30,8%). Pierwsza branża wydaje się szczególnie istotna z punktu widzenia rozwoju usług społecznych i ich deinstytucjonalizacji oraz możliwości ich zlecania podmiotom ekonomii społecznej. Wydaje się, że spora część PS posiada pewne doświadczenie w realizacji tego typu usług. Branża gastronomiczna z kolei pozostaje jedną z tradycyjnych, jeśli chodzi o działalność przedsiębiorstw społecznych.
- Odczuwalny jest brak informacji na temat jakości działań reintegracyjnych w PS w odniesieniu do ich pracowników. Zagadnienie to zdecydowanie wymaga większej weryfikacji razem z oceną pracy i roli, jaką odgrywają w tym procesie specjaliści ds. integracji funkcjonujący w OWES. Z informacji pozyskanych od przedstawicieli PS w ramach spotkań sieci wynika, że działania reintegracyjne realizowane są często w bardzo ograniczonym zakresie, czego przyczyną są z jednej strony braki w przygotowaniu liderów PS, z drugiej brak środków na te działania. Warto zatem rozważyć czynności zmierzające do wzmocnienia liderów PS w zakresie prowadzenia lub organizacji działań reintegracyjnych, a także stworzenia możliwości dofinansowania działań reintegracyjnych dla PS.

Podsumowanie

- Uwzględniając łączną liczbę osób uczestniczących w zajęciach lub zatrudnionych w wyżej wymienionych podmiotach, należy stwierdzić, że działaniami reintegracyjnymi organizowanymi w sposób systemowy objętych było ponad 4224 osoby, z czego blisko 3000 przypada na WTZ.

- Jednocześnie należy zauważyć, że brak jest w regionie spójnego systemu oceny jakości działań reintegracyjnych w wymienionych podmiotach, obrazującego choćby przepływy osób między podmiotami, zatrudnienie na otwartym rynku lub w PES czy istnienie spójnego systemu reintegracji w PS.
- Innym problemem sygnalizowanym przez uczestników prac nad RPRES jest niewystarczające wykorzystanie KIS i CIS pod względem przygotowania kadr dla PS/PES. Wydaje się, że problem nie leży tylko w braku współpracy, bowiem większe znaczenie mogą mieć tu fizyczne odległości między miejscem zamieszkania uczestnika KIS lub CIS, a lokalizacją PES gotowym do jego zatrudnienia. Lepszym kierunkiem działania wydaje się promocja takich rozwiązań, gdzie jeden podmiot tworzy i prowadzi kilka rodzajów PES, dostosowując elastyczne formy wsparcia do indywidualnych potrzeb uczestników.

4.2.2 Kondycja ekonomiczna PES, w tym PS

Wiedza na temat kondycji ekonomicznej PES w województwie lubelskim jest ważna zarówno dla oceny jakości dotychczasowych interwencji, jak i dla zaplanowania na przyszłość skutecznych działań wspierających. Analiza potencjału ekonomicznego PES powinna być jednak prowadzona z uwzględnieniem różnorodności tej grupy, która obejmuje co najmniej trzy zasadnicze kategorie podmiotów: organizacje pozarządowe, podmioty reintegracyjne oraz przedsiębiorstwa społeczne. Takie rozróżnienie wydaje się kluczowe z kilku powodów:

1. Organizacje pozarządowe stanowią najliczniejszą grupę PES w regionie. Nie mają jednak obowiązku prowadzenia działalności reintegracyjnej. Co więcej, działalność ekonomiczna wspiera jedynie realizację celów statutowych, przy czym wiele z nich działalności ekonomicznej nie prowadzi.
2. Podmioty reintegracyjne (WTZ, ZAZ, KIS, CIS) są podmiotami pełniącymi bardzo określoną funkcję, realizując działania reintegracyjne. Same jednak funkcjonują w odmiennej formule prawnej, a także w oparciu o odmienne źródła finansowania. Podczas gdy WTZ i ZAZ w największym stopniu korzystają z dofinansowania z PFRON, to KIS i CIS są praktycznie pozbawione finansowania systemowego.
3. Przedsiębiorstwa społeczne działające w różnych formach prawnych są podmiotami ponoszącymi w pełni ryzyko gospodarcze. Swoją działalność finansują przede wszystkim z przychodów uzyskanych w ramach działalności gospodarczej, a bezzwrotne dotacje na utworzenie miejsca pracy i wsparcie pomostowe jest ograniczone w czasie i służy ściśle określonym celom. Należy zatem traktować je jako podmioty samofinansujące.

Traktowanie zatem PES jako jednorodnej grupy i wyciąganie wniosków na podstawie uśrednionych danych jest obarczone poważnym ryzykiem nadinterpretacji, a w wielu przypadkach jest zwyczajnie niemożliwe.

Organizacje pozarządowe

- Jednym z głównych problemów sektora pozostaje niestabilna sytuacja finansowa i brak trwałego finansowania działalności. Zdecydowana większość NGO działała wyłącznie w oparciu o pracę społeczną. Brak korzystania z płatnego personelu deklarowało 52% z nich. Dominowało zatrudnienie wyłącznie w ramach umów cywilnoprawnych (umowy zlecenia, umowy o dzieło itp.).

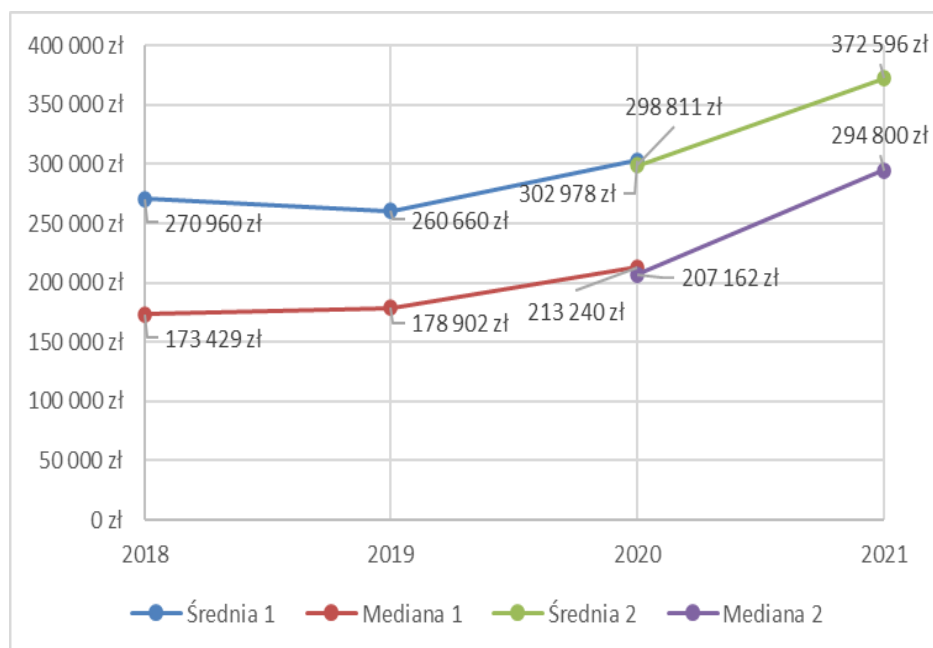
Podmioty reintegracyjne

- Kondycja ekonomiczna podmiotów reintegracyjnych stanowiących oddzielną grupę wśród PES jest związana w dużej mierze z typem podmiotu i zagwarantowanymi prawnie źródłami finansowania.
- Za podmioty o najbardziej stabilnej sytuacji uznać należy WTZ i ZAZ korzystające bezpośrednio ze wsparcia PFRON. Nie zmienia to faktu, że przedstawiciele tych podmiotów wskazywali na trudności związane ze zbyt rzadką aktualizacją algorytmu przekazywania środków PFRON samorządom wojewódzkim i powiatowym, nienadążającą za wzrostem minimalnego wynagrodzenia.
- O wiele trudniejsza wydaje się sytuacja podmiotów zatrudnienia socjalnego, gdzie brak jest zagwarantowanego ustawowo finansowania. Wiele KIS ma charakter ściśle projektowy i ich funkcjonowanie kończy się często wraz z zakończeniem projektu. Niestety skutkuje to najczęściej koniecznością zwolnienia wykwalifikowanej kadry i przerwaniem działań reintegracyjnych. Z kolei działalność CIS może być finansowana: ze środków UE, środków własnych JST, środków własnych instytucji tworzącej czy dochodów uzyskiwanych w ramach działalności gospodarczej. W planowaniu interwencji należy rozważyć mechanizmy skutkujące większą stabilnością finansowania podmiotów reintegracyjnych.
- Sytuacja epidemiczna covid-19 ujawniła szereg problemów natury ekonomicznej dotyczących podmiotów reintegracyjnych, a także PS. Jednym z nich jest brak środków na skuteczne przekwalifikowanie i zmianę profilu działalności, gdy z powodu zamknięcia branży niemożliwe jest skuteczne prowadzenie działalności gospodarczej i generowanie przychodów. Należy rozważyć wprowadzenie takich mechanizmów finansowych, które w przypadku określonych sytuacji kryzysowych ułatwiłyby PES skuteczną zmianę profilu działalności biznesowej.

Przedsiębiorstwa społeczne

Analizując kondycję ekonomiczną lubelskich PS, jako jedno z kluczowych kryteriów wnioskowania uznano osiągnięty przez przedsiębiorstwa społeczne poziom przychodów. Przeprowadzone w bardzo podobny sposób badania z 2021 r. i z 2022 r. wskazują na pozytywny trend wzrostu przychodów PS w ciągu ostatnich czterech lat. Wzrost ten obrazuje poniższy wykres.

Wykres 1. Średnie i mediany przychodów PS w badaniu z roku 2021 i 2022⁹

Źródło: Podmioty ekonomia społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

Chociaż wzrost średniej i mediany przychodów PS należy uznać za bardzo pozytywną tendencję wskazującą na systematyczną poprawę sytuacji ekonomicznej dużej grupy podmiotów, to jednak należy pamiętać, że jest wiele przedsiębiorstw społecznych, których poziom przychodów należy uznać za niezadowalający. W grupie PS jest bardzo mało podmiotów generujących przychody powyżej 400 000 zł mln zł. Oczywiście na wielkość przychodów ma wpływ zarówno wielkość zatrudnienia, jak i branża, w której działa dane przedsiębiorstwo, jednak na podstawie danych zawartych w tabeli powyżej można stwierdzić, że jest niewiele PS o względnie większym potencjale ekonomicznym.

Oprócz wielkości przychodów PS o ich potencjale oraz kondycji świadczyć może w sposób pośredni także wielkość zatrudnienia, skłonność do zatrudniania nowych pracowników, a także korzystanie ze zwrotnych instrumentów finansowych w postaci pożyczek. Na podstawie uzyskanych danych szacuje się, że w 121 PS zatrudnionych było 1035 osób, a średni wymiar zatrudnienia na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę wyniósł 0,78 etatu, co w dalszym ciągu należy uznać za wynik dobry.

⁹ Aby lepiej ukazać trend wzrostu przychodów lubelskich PS, na wykresie zestawiono wyniki badania z roku 2021 (obejmującego lata 2018, 2019, 2020) oraz aktualnego badania z roku 2022 (obejmującego lata 2020 oraz 2021). Badanie z roku 2021 przeprowadzone zostało na próbie PS, przy współpracy OWES, które przychody PS relacjonowały na podstawie ich sprawozdań finansowych. Badanie z roku 2022 przeprowadzone zostało także na próbie PS, przy czym przedsiębiorstwa samodzielnie deklarowały wysokość swoich przychodów. Jak pokazują dane za rok 2020, różnice między średnimi i medianami z jednego i drugiego badania są stosunkowo niewielkie.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

Tabela 5. Wybrane wskaźniki zatrudnienia w PS w regionie

Średnia liczba zatrudnionych w jednym PS na umowę o pracę lub spółdzielczą umowę o pracę	Szacowana liczba zatrudnionych we wszystkich PS w regionie	Średni wymiar zatrudnienia (etatu) pracownika PS	Średnia liczba współpracujących z PS na podstawie umów cywilno-prawnych
8,55 ¹⁰	1035 ¹¹	0,78	5 ¹²

Źródło: Podmioty ekonomia społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

W dalszym ciągu tylko nieco powyżej 1/3 przedsiębiorstw społecznych (38%) korzysta ze zwrotnych instrumentów finansowych głównie w postaci niskooprocentowanych pożyczek.

Generalna ocena kondycji ekonomicznej PS w województwie lubelskim jest nie najlepsza. Wydaje się, że wiele PS nie uzyskuje przychodów na poziomie satysfakcjonującym, zapewniającym stabilne funkcjonowanie. PS w województwie lubelskim to w większości podmioty małe, funkcjonujące na rynku średnio 5 lat i zatrudniające między 7 a 8 osób. Pozytywnym trendem jest systematyczny wzrost przychodów oraz fakt, że wiele PS tworzy dodatkowe miejsca pracy bez korzystania z dodatkowego wsparcia dotacyjnego.

Oprócz problemów PS omówionych powyżej i znajdujących odzwierciedlenie w danych uzyskanych za pośrednictwem OWES uczestnicy prac na RPRES wskazywali na dodatkowe problemy PS:

- brak umiejętności skutecznej promocji i marketingu swoich usług i produktów,
- brak kompetencji w zakresie współpracy z innymi podmiotami rynkowymi¹³
- niewystarczające kompetencje przedsiębiorczych liderów PS,
- niska zdolność konkurencyjności z innymi podmiotami rynkowymi,
- niewielka liczba inicjatyw PS o charakterze biznesowym (klastry, konsorcja itp.),
- brak trenerów pracy w PS.

4.2.3 Współpraca JST-PES

Szczególną rolę w rozwoju ekonomii społecznej i działalności PES odgrywają jednostki samorządu terytorialnego posiadające odpowiednie narzędzia oraz kształtujące lokalne polityki publiczne. Wśród narzędzi, którymi dysponuje JST dla rozwoju ES, wskazać należy m.in.: zlecenie PES realizacji zadań publicznych, wykorzystanie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych (w szczególności klauzul społecznych), tworzenie i współfinansowanie podmiotów reintegracyjnych, tworzenie PS, instytucje pełnomocników ds. współpracy z NGO, programy współpracy z NGO tworzone w sposób partycypacyjny, inne programy o charakterze strategicznym

¹⁰Obliczona na podstawie danych uzyskanych od 76 PS.

¹¹Oszacowana na podstawie średniej liczby zatrudnionych w jednym PS i liczby wszystkich PS.

¹² Między PS istnieją duże różnice w zakresie liczby osób współpracujących wynikające ze specyfiki prowadzonej działalności. W przypadku niektórych PS liczba osób współpracujących na podstawie umów cywilno-prawnych dochodzi nawet do 200.

¹³ Dokładne określenie rodzaju luki kompetencyjnej w tym zakresie powinno stać się przedmiotem pogłębionej analizy w przyszłości, w ramach zaproponowanego kierunku interwencji „Badanie kondycji ekonomicznej PES, w tym PS”

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

dla wspólnoty samorządowej opracowane i realizowane z udziałem PES, wreszcie rozwój usług społecznych w połączeniu z ich deinstytucjonalizacją, których dostawcami mogą być podmioty ekonomii społecznej. Oprócz gotowości JST do stosowania wymienionych narzędzi drugim warunkiem współpracy będą: PES gotowe do realizacji zadań publicznych i dostarczania usług lub produktów na najwyższym poziomie, PES przygotowane do udziału w postępowaniach na udzielenie zamówień publicznych i posiadające potencjał do ich realizacji, podmioty reintegracyjne realizujące strategię JST w zakresie włączenia społecznego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, NGO angażujące się w procesy konsultacyjne, a także w opracowanie dokumentów strategicznych, w tym programów współpracy, wreszcie PES rozumiejące, czym są usługi społeczne i gotowe do ich dostarczania.

Tabela 6. Liczba podmiotów reintegracyjnych prowadzonych przez JST

Rodzaj podmiotu	Liczba podmiotów prowadzonych przez JST	Procent
WTZ	19	32%
ZAZ	5	55%
KIS	10	32%
CIS	6	60%
RAZEM	40	39%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Podmioty ekonomia społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

Jednym z podstawowych aspektów oceny współpracy JST i PES jest poziom zaangażowania samorządów w tworzenie podmiotów reintegracyjnych oraz ich finansowanie, które z zasady ma charakter ciągły, stając się niejako stałym zobowiązaniem – w odróżnieniu od finansowania PS, nawet tych współtworzonych przez JST. W 2022 r. JST bezpośrednio lub w ramach zadań OPS prowadziły łącznie 40 (37%) podmiotów reintegracyjnych na 109 funkcjonujących w regionie. JST w największym stopniu angażowały się w prowadzenie CIS oraz ZAZ, w nieco mniejszym WTZ i KIS. W 18 powiatach¹⁴ funkcjonuje obecnie więcej niż dwa typy podmiotów reintegracyjnych, jednak w 6 jedynymi podmiotami reintegracyjnymi pozostają WTZ i/lub KIS. Wśród gmin i powiatów województwa lubelskiego występuje dosyć duże zróżnicowanie pod względem dostrzegania potrzeb osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym oraz sposobów reakcji na nie. Wydaje się, że pożądanym kierunkiem interwencji powinno być z jednej strony promowanie tych samorządów, które w sposób kompleksowy i skuteczny realizują działania integracyjne na rzecz swoich mieszkańców, a z drugiej prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym skierowanych do tych przedstawicieli JST, którzy nie dostrzegają w swoim otoczeniu potrzeby tego typu działań lub nie potrafią zaangażować się w ich animowanie z powodu braku wiedzy, świadomości lub braku wiary w przyszłe pozytywne efekty.

¹⁴ Zarówno grodzkich, jak i ziemskich.

Tabela 7. Liczba JST zlecających PES realizację zadań publicznych

Rodzaj JST	Liczba JST	Procent
Gminy	69	32%
Powiaty	10	41,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Raport z monitoringu Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubelskim do roku 2020 za 2019 rok.

Innym wskaźnikiem obrazującym jakość współpracy między JST i PES może być poziom zlecania przez JST zadań publicznych PES, w tym NGO, zgodnie z przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Poziome zlecenie należałoby rozumieć co najmniej dwojako: 1) jako liczba lub odsetek JST wykorzystujących ten sposób realizacji zadań, 2) wartość zrealizowanych zadań. W 2019 r. na 213 gminy jedynie 69 (32%), a na 20 powiatów i 4 miasta na prawach powiatów – 10 (41,7 %) zlecało realizację zadań publicznych PES w taki sposób¹⁵. Nawet jeśli dane pochodzą z próby nieobejmującej wszystkich gmin i powiatów, odsetek JST zlecających zadania PES należy uznać za niesatysfakcjonujący i niewystarczający. Przed zaplanowaniem interwencji w tym zakresie na pewno należy dokładniej zdiagnozować przyczyny tego zjawiska.

Tabela 8. Liczba JST stosujących klauzule społeczne w zamówieniach publicznych

Rodzaj JST	Liczba JST	Procent
Gminy	28	13%
Powiaty	5	20,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Raport z monitoringu Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubelskim do roku 2020 za 2019 rok.

Jeszcze gorsza sytuacja dotyczy wykorzystywania przez JST aspektów społecznych, w szczególności klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jako narzędzia ułatwiającego dostęp do zamówień podmiotom realizującym ważne cele społeczne¹⁶. W 2019 r. tylko 28 (13%) gmin i 5 (20,8 %) powiatów zastosowało przynajmniej raz w zamówieniach publicznych klauzule społeczne¹⁷. Wśród powodów takiego stanu rzeczy warto brać pod uwagę głosy samych przedstawicieli JST wskazujące na brak merytorycznego przygotowania w urzędach osób odpowiedzialnych za zamówienia publiczne, a także niewystarczający potencjał samych PES do realizacji większych i bardziej skomplikowanych zamówień.

Najwyższym poziomem współpracy między JST i PES jest otwartość ze strony JST do współkreowania i realizacji polityk publicznych na poziomie lokalnym we współpracy z PES. Wymiar ten jest trudny do operacjonalizacji i zmierzenia za pomocą wskaźników liczbowych, jednak w regionie są miejsca, gdzie taka współpraca istnieje. Jej przykłady należy promować

¹⁵ Raport z monitoringu Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubelskim do roku 2020 za 2019 rok.

¹⁶ Wbrew obiegowym opiniom stosowanie klauzul społecznych nie zaburza konkurencyjności rynkowej i nie oznacza preferencji dla PES (podmiotów reintegracyjnych czy przedsiębiorstw społecznych), ale dla tych wszystkich podmiotów, które realizują ważne cele społeczne.

¹⁷ Raport z monitoringu Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubelskim do roku 2020 za 2019 rok. Dla pełnego obrazu warto byłoby zobaczyć, ile zamówień i o jakiej wartości rzeczywiście udało się pozyskać. Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

i pokazywać jako dobre praktyki i wzory dla innych, pamiętając przy tym, że wymaga ona gotowości każdej ze stron.

Wśród przyczyn niewystarczającej współpracy JST z PES należy wskazać także te leżące po stronie samych PES. Nie znajdują one prostego odzwierciedlenia we wskaźnikach liczbowych, jednak w czasie prac nad RPRES wskazywali na nie zarówno przedstawiciele JST, jak i PES. Dotyczą one:

- braku PS/PES w gminie lub ich niewystarczającego potencjału pozwalającego na realizację większych zamówień na rzecz JST zleczanych czy to w drodze ustawy o pożytku, czy w ramach prawa zamówień publicznych z wykorzystaniem klauzul społecznych;
- niewystarczającego zaangażowania części PS/PES w kreowanie lokalnych polityk publicznych przejawiającego się m.in. brakiem udziału w pracach nad programami współpracy JST z NGO, niską aktywnością na etapie konsultacji dokumentów, roszczeniową postawą w zakresie pozyskiwanych środków od JST.

4.2.4 Udział ekonomii społecznej w politykach publicznych

Ekonomia społeczna jako działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym, powinna być postrzegana jako narzędzie realizacji polityk publicznych rozumianych jako dziedzina zracjonalizowanych i systemowych działań państwa i społeczeństwa wokół problemów publicznych¹⁸. Pomimo pozytywnych doświadczeń ostatnich lat, podejmowania systematycznych działań zmierzających do rozwoju ES na poziomie krajowym i regionalnym, a także systematycznie zwiększającej się liczby PS/PES, wydaje się, że wykorzystanie narzędzi ES do wprowadzania pozytywnych zmian społecznych jest niewystarczające. Wskazują na to problemy zgłaszane przez uczestników prac nad RPRES, m.in.:

- brak wiedzy na temat ES wśród mieszkańców województwa oraz stereotypowe postrzeganie PS/PES i ich uczestników, będące efektem niewystarczającego upowszechniania ES;
- „martwe” zapisy dotyczące ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych, będące bardziej efektem wymagań formalnych niż świadomego kształtowania polityki publicznej rozumianej jako proces¹⁹;
- brak odpowiedniego finansowania na poziomie krajowym i regionalnym wykraczającego poza poziom wymagany udziałem własnym, skutkujący uzależnieniem rozwoju ES od środków UE, a co za tym idzie, mniejszą elastycznością w zakresie realizowanych działań;
- brak zagadnień związanych z ES na różnych szczeblach edukacji formalnej i nieformalnej prowadzący do marginalizacji tego obszaru w świadomości uczestników procesów edukacyjnych (nie tylko uczniów i studentów, ale także nauczycieli, wykładowców, edukatorów);

¹⁸ Polityka publiczna może być też rozumiana jako cykl decyzji oraz działań podejmowanych przez administrację publiczną w celu osiągnięcia zamierzonych korzyści w przyszłości (https://www.civitas.edu.pl/wp-content/uploads/2015/03/Zoon_Politikon_07_2016_323_341.pdf).

¹⁹ Szarfenberg R., Miejsce polityki społecznej w polityce publicznej, (http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/Ekspertyza_PSwPP.pdf).

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

- sformalizowane i nieelastyczne podejście do rozwiązywania problemów sektora ES wykorzystujące z jednej strony metodę projektową, z drugiej koncentrujące się w nadmierny sposób na realizacji wskaźników projektowych i gubiące perspektywy osób, do których kierowana jest pomoc;
- niewystarczający poziom współpracy opartej na partnerskich zasadach między instytucjami i podmiotami mającymi bezpośredni wpływ na programowanie, koordynowanie i wdrażanie rozwoju ES w regionie (IZ, ROPS, OWES, RKRES), co skutkuje m.in. trudnościami i opóźnieniami w komunikacji, wzajemnym brakiem rozumienia potrzeb, problemami w przekazywaniu informacji i konsultowaniu dokumentów, brakiem zaufania i formalizacją relacji, niepełnym wykorzystaniem dostępnych narzędzi (np. mechanizmu zakupowego wprowadzonego w związku z epidemią covid-19, brakiem zindywidualizowanego wsparcia dla PS ze strony OWES);
- niewystarczający poziom współpracy ze strony części instytucji i podmiotów mających pośredni wpływ na rozwój ES (PUP, PCPR, OPS) skutkujący m.in. „rywalizacją” o klienta, słabą koordynacją działań w ramach różnych projektów przez nie realizowanych, niewykorzystywaniem dostępnych narzędzi (np. brakiem dotacji na tworzenie miejsc pracy w PS z Funduszu Pracy, brakiem refundacji składek ZUS dla spółdzielni socjalnych);
- brak całościowego i spójnego systemu informacji na temat ES skutkujący ich dużym rozproszeniem i trudnościami w dotarciu do nich przez osoby, podmioty i instytucje zainteresowane inicjatywami z tego obszaru.

4.2.5 Zaangażowanie obywateli w inicjatywy związane z ES

Niewielki poziom zaangażowania w inicjatywy związane z ES jest pochodną ogólnie mniejszej aktywności obywatelskiej mieszkańców regionu, a co za tym idzie, niskiego poziomu kapitału społecznego. Problem niskiej aktywności obywatelskiej nie dotyczy zatem jedynie obszaru ekonomii społecznej, jednak ma na niego bezpośredni wpływ. Doświadczenia ostatnich lat pokazują, że trwałe i silne PES, w tym przedsiębiorstwa społeczne, powstają tam, gdzie pojawiają się inicjatywy oddolne, funkcjonują lokalni liderzy i aktywni obywatele dostrzegający potrzeby swoich społeczności, w tym osób wykluczonych. Inkubowanie zatem nowych PS powinno zostać poprzedzone nie tylko refleksją na temat poziomu aktywności mieszkańców, ale przede wszystkim dobrze zaplanowanymi działaniami prowadzącymi do zwiększenia tej aktywności i wykorzystania lokalnego potencjału. Jako powody niskiego poziomu aktywności mieszkańców województwa lubelskiego należy wskazać:

- Postępujący proces depopulacji oraz starzenie się społeczeństwa. W porównaniu z 2010 r. liczba ludności w województwie lubelskim zmniejszyła się o 70,3 tys. osób. Stan ludności zmniejszył się prawie we wszystkich powiatach²⁰. Wyjątkiem był powiat lubelski.
- Zmiany struktury wiekowej. Od lat systematycznie maleje w strukturze populacji odsetek dzieci i młodzieży, a wzrasta seniorów. Liczba osób młodych w wieku poniżej 20 lat w okresie od 2010 r. zmalała o 14,1%, a liczba osób w wieku 65 lat i więcej wzrosła o 25,1%. Na 100 osób poniżej 20. roku życia przypadało 95 osób w wieku 65 lat i więcej, podczas gdy w 2010 r. było ich 65²¹

²⁰ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2020 r.

²¹Tamże.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

- Deficyt liderów lokalnych, którzy potrafią organizować wokół siebie grupy nieformalne. Brak animatorów i promotorów ES spowodowany z jednej strony brakiem skoordynowanych działań pozwalających na wyłonienie i odpowiednie przygotowanie nowych liderów, z drugiej zmęczeniem, a nierzadko wypaleniem dotychczasowych liderów.

4.2.6 Wpływ aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej i sytuacji epidemicznej związanej z rozprzestrzenianiem się covid-19 na sytuację PES

Od początku 2020 roku, w związku z dynamicznie zmieniającą się sytuacją epidemiczną i cyklicznymi zamknięciami całych branż gospodarki, sytuacja bardzo wielu firm, w tym przedsiębiorstw społecznych oraz innych rodzajów PES, wydaje się bardzo trudna. Trudności te dotyczą z jednej strony pogarszającej się sytuacji ekonomicznej wielu podmiotów, z drugiej braku możliwości prowadzenia działań reintegracyjnych.

Obraz sytuacji ekonomicznej PES, w tym PS, w związku z długimi okresami zamknięcia całych branż pozostaje nie do końca jasny. Z opinii OWES działających w województwie lubelskim wynika, że:

- w największym stopniu negatywnymi skutkami epidemii zostały dotknięte przedsiębiorstwa społeczne prowadzące działalność o charakterze usługowym: gastronomiczno-cateringowe, prowadzące żłobki i przedszkola oraz świadczące usługi porządkowe i opiekuńcze;
- w przypadku PES, w tym PS działających w branży gastronomiczno-cateringowej, spadek przychodów szacowany jest przez OWES-y na poziomie nawet 70%;
- według szacunków jednego z OWES znaczące pogorszenie sytuacji finansowej dotknęło 40% PS, stagnacji lub delikatnego pogorszenia doświadczyło 50% PS, a w przypadku 10% można mówić o poprawie sytuacji;
- najbardziej negatywne skutki epidemii odczuły te PS, w przypadku których popełnione zostały błędy na etapie ich tworzenia (np. przez wybór niewłaściwej lokalizacji działalności) i które nie posiadały odpowiednio zdywersyfikowanych źródeł przychodów, uzależniając się często od małej liczby klientów, i te, których liderom brak było odpowiednich kompetencji w zakresie zarządzania w sytuacji kryzysowej;
- wiele przedsiębiorstw społecznych skorzystało ze wsparcia w ramach tzw. tarczy antykryzysowej, obejmującej m.in. zwolnienia z ZUS czy zaciąganie pożyczek z PFR;
- w trudniejszej sytuacji, m.in. ze względu na brak możliwości skorzystania z tarczy antykryzysowej oraz innych form wsparcia oferowanych na poziomie województwa, znalazły się PS o najkrótszym stażu działania;
- tzw. mechanizm zakupów interwencyjnych w PS odegrał ważną rolę w utrzymaniu płynności finansowej wielu PS, chociaż nie w każdym subregionie udało się go wdrożyć z powodu kończących się projektów OWES i braku dostępu do innych środków niż oszczędności OWES;
- z mechanizmu zakupów interwencyjnych do końca 2020 r. skorzystało łącznie 36 PES/PS, a jego wartość wyniosła łącznie 1 335 592 zł: w subregionie chełmsko-zamojskim 22 PES/PS na kwotę 1 122 882 zł, w subregionie puławskim 14 PES/PS na kwotę 212 710 zł;
- dzięki wykorzystaniu tarczy antykryzysowej i wdrożeniu w części subregionów interwencyjnego mechanizmu zakupowego udało się w dużej mierze oddalić ryzyko redukcji zatrudnienia w PS;
- wykorzystanie doświadczeń ze stosowania mechanizmu zakupów interwencyjnych może stanowić dobrą podstawę przyszłego planowania interwencji kryzysowej w sytuacjach podobnych do wywołanej epidemią covid-19.

Z przedstawionymi powyżej opiniami OWES na temat bardzo trudnej sytuacji dużej grupy PS nie do końca korespondują dane dotyczące przychodów PS pozyskane także za pośrednictwem OWES. Na etapie pracy nad RPRES, dzięki dużemu zaangażowaniu przedstawicieli OWES, udało się zgromadzić dane dotyczące wielkości przychodów PS w 2020 r. (epidemicznym) w trzech z czterech subregionów pomimo jeszcze niezamkniętych sprawozdań finansowych. Dane te, przedstawione w tabeli 4., wskazują, że w 2020 r. w stosunku do 2019 r. nastąpił wzrost średniej (16%) i mediany (19%) wartości przychodów PS w województwie lubelskim, podczas gdy rok wcześniej (szacując rok 2019 do roku 2018) mieliśmy do czynienia z obniżeniem średniej (4%) i wzrostem mediany (3%). Na poziomie średniej i mediany istnieje zatem pewien paradoks polegający na tym, że większe wzrosty przychodów PS widać w epidemicznym roku 2020 w stosunku do roku 2019 niż w roku 2019 w stosunku do roku 2018. Być może wyjaśnienia tego paradoksu należy poszukiwać w bardziej szczegółowych danych dotyczących liczby firm doświadczających spadku przychodów lub zastosowaniu mechanizmu zakupów interwencyjnych.

Tabela 9. PS doświadczające spadku przychodów w ciągu trzech ostatnich lat²²

Przedsiębiorstwa społeczne	Liczba PS	Procent
PS doświadczające obniżenia przychodów w roku 2019 w stosunku do roku 2018 (N = 55)	3	5%
PS doświadczające obniżenia przychodów w roku 2020 w stosunku do roku 2019 (N = 55)	12	22%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OWES.

Z danych przedstawionych w tabeli 9 wynika, że blisko ¼ PS doświadczyła spadku przychodów w 2020 r., podczas gdy rok wcześniej było to jedynie 5% podmiotów. Prawdopodobnie czterokrotny wzrost liczby PS, które doświadczyły obniżenia przychodów, związany jest z branżą, w której działały. Pomimo pozytywnej ogólnej tendencji dotyczącej systematycznego wzrostu przychodów PS w regionie mamy do czynienia ze znaczącym pogorszeniem sytuacji ekonomicznej pewnej części PS. Wydaje się, że sytuacja ta powinna zostać bardziej szczegółowo zbadana i przeanalizowana, aby zaplanować bardziej precyzyjnie, adekwatne rodzaje interwencji.

Oprócz pogorszenia się sytuacji ekonomicznej dużej grupy PES oddzielnym problemem pozostaje brak możliwości prowadzenia działań reintegracyjnych przez podmioty reintegracyjne spowodowany zawieszeniem zajęć w formule bezpośredniej. W większości przypadków zastąpienie ich zajęciami w formule online nie było możliwe z powodu braku odpowiedniego sprzętu i infrastruktury, niedostatecznych kompetencji cyfrowych uczestników czy eliminacji kontaktu bezpośredniego kluczowego dla jakości działań. Głównymi poszkodowanymi takiej sytuacji byli uczestnicy podmiotów reintegracyjnych pozbawieni możliwości skorzystania z profesjonalnego wsparcia.

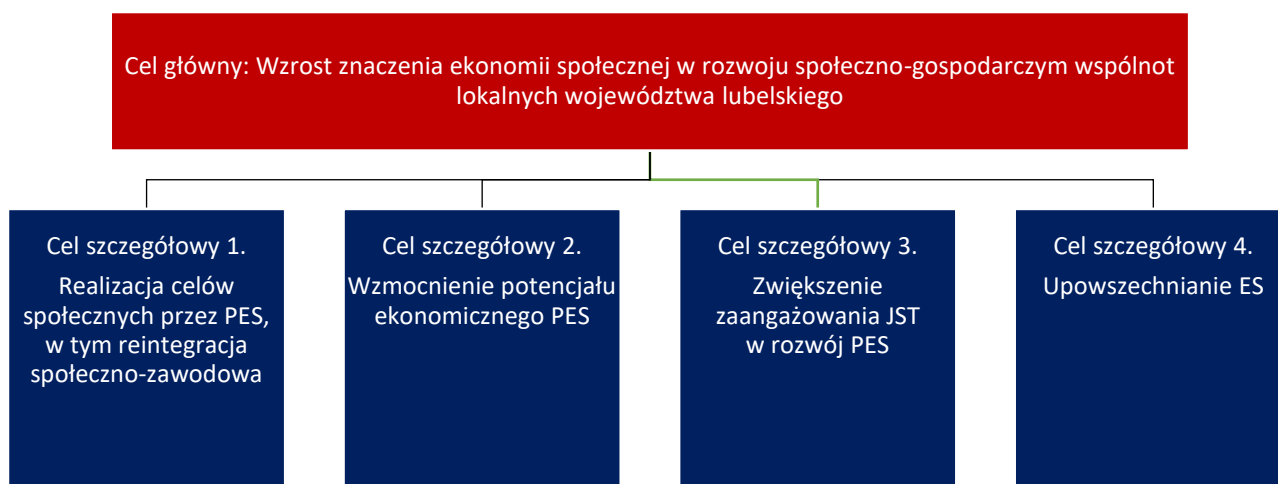
²² W analizie uwzględniono tylko PS, w stosunku do których dysponowano wielkościami przychodów z trzech ostatnich lat.

5 Cele

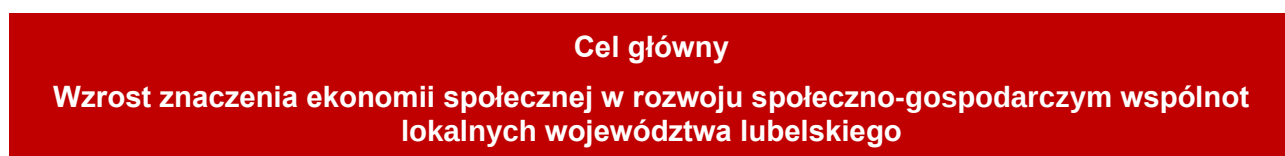
W ramach definiowania celów RPRES przyjęto założenie, że w pierwszej kolejności powinny one wraz z wynikającymi z nich kierunkami interwencji koncentrować się na sytuacji PES i ich uczestników oraz pracowników, a dopiero później na systemie wsparcia, który stanowią instytucje otoczenia ekonomii społecznej.

5.1 Struktura celów

Dla RPRES zaproponowano dwupoziomową strukturę celów obejmującą jeden cel główny i cztery cele szczegółowe odnoszące się bezpośrednio do czterech obszarów problemowych. Dla każdego celu szczegółowego przyjęto odpowiednie rezultaty wraz z ich wskaźnikami, co wynika z założenia, że podejście takie pozwoli w większym stopniu skoncentrować się na pożądanym efekcie i oczekiwanych wynikach interwencji. Zrezygnowano zatem z definiowania szczegółowych celów operacyjnych i dużej liczby wskaźników o charakterze produktowym²³.

5.2 Cel główny i cele szczegółowe

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat znaczenie ekonomii społecznej jako narzędzia pozytywnej zmiany społecznej w Polsce nieustannie wrasta. Systematycznie zwiększa się liczba podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych prowadzących działalność ekonomiczną i realizujących jednocześnie ważne cele społeczne. Pomimo tego wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej ciągle wydaje się niewystarczające i niedoceniane, a ona sama w małym stopniu wykorzystywana jest w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin, powiatów i województwa. Aby skutecznie zwiększyć znaczenie ekonomii społecznej, potrzeba trwałych i silnych jej podmiotów,

²³ Podejście takie jest zgodne z rekomendacjami zawartymi w: Ewaluacja RPRES w województwie lubelskim do roku 2020. Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

które poprzez działalność ekonomiczną realizują ważne cele społeczne na rzecz mieszkańców wspólnot lokalnych.

Cel szczegółowy 1.

Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja społeczno-zawodowa

Cel szczegółowy 1. jest zbieżny z celem operacyjnym 4.3. SRW – Włączenie i integracja społeczna (SRWL 20230, Cel strategiczny: Kapitał społeczny). Dostęp do wysokiej jakości usług reintegracji społeczno-zawodowej dla mieszkańców województwa wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym stanowi podstawę włączenia i integracji społecznej. Realizacja celu szczegółowego 1. obejmuje działania zmierzające do tworzenia w województwie miejsc pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych oraz równomiernie rozłożonej, dopasowanej do potrzeb sieci efektywnie działających podmiotów reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, KIS, CIS) poprzez powstawanie nowych i tworzenie warunków do rozwoju dla istniejących. W ramach realizacji celu podejmowane będą działania zmierzające do wzmocnienia procesu reintegracji społeczno-zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych w odniesieniu do ich pracowników, a także działania oraz zwiększenia kompetencji JST w zakresie tworzenia i prowadzenia podmiotów zatrudnienia socjalnego.

Cel szczegółowy 2.

Wzmocnienie potencjału ekonomicznego podmiotów ekonomii społecznej

Poprawa kondycji ekonomicznej podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, jest zgodna z celem operacyjnym 3.2. SRWL 2030 – Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw (SRWL 2030, Cel strategiczny: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu). W ramach realizacji tego celu przewidziano działania obejmujące m.in.: biznesowe wsparcie OWES dla nowo tworzonych i istniejących przedsiębiorstw społecznych, wsparcie tworzenia PS działających w obszarze usług społecznych zgodnych ze strategią deinstytucjonalizacji, rozwój potencjału podmiotów ekonomii społecznej poprzez wsparcie procesów przekwalifikowania lub rozszerzenia ich działalności na potrzeby świadczenia usług społecznych, wzmacnianie kompetencji liderów i pracowników PS poprzez działania rozwojowe poza OWES (w tym z wykorzystaniem BUR). Dodatkowym kierunkiem interwencji w ramach realizacji celu szczegółowego 2. będzie wspieranie tworzenia wspólnych przedsięwzięć podmiotów ekonomii społecznej.

Cel szczegółowy 3.

Zwiększenie zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego w rozwój podmiotów ekonomii społecznej

Cel szczegółowy 3. jest zbieżny z celem operacyjnym 4.3. SRWL 2030 – Włączenie i integracja społeczna (SRWL 2030, Cel strategiczny: Kapitał społeczny). W ramach realizacji tego celu przewidziano działania zwiększające poziom zlecania zadań PES przez JST w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz wykorzystanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, wsparcie JST w zakresie rozwoju usług społecznych w połączeniu z ich deinstytucjonalizacją przy zaangażowaniu lokalnych PES. Oddzielnymi kierunkami interwencji będą działania upowszechniające wśród publicznych służb zatrudnienia rozwiązań przewidzianych w ustawie o ekonomii społecznej, w tym instrumentów wsparcia finansowego.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

Cel szczegółowy 4. Upowszechnianie ekonomii społecznej

Cel szczegółowy 4. jest zbieżny z celem operacyjnym 4.3. SRWL 2030 – Włączenie i integracja społeczna (SRWL 2030, Cel strategiczny: Kapitał społeczny). W ramach realizacji tego celu przewidziano działania zmierzające do wzmocnienia współpracy głównych podmiotów odpowiedzialnych w regionie za rozwój ekonomii społecznej, w tym szczególnie z ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej oraz upowszechnianie wiedzy o ES i działalności PES wśród różnych grup mieszkańców. Przewidziano także działania służące budowaniu marki ekonomii społecznej oraz działania związane z planowaniem interwencji z zakresu usług społecznych, pomocy i integracji społecznej i ekonomii społecznej w województwie lubelskim, a co się z tym wiąże, również zbieranie i analizę danych dot. sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.

5.3 Priorytety

Przedstawione poniżej priorytety i kierunki interwencji odnoszą się do każdego z czterech celów szczegółowych.

5.3.1 Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja

Tworzenie miejsc pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych

Wsparcie reintegracyjne podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych

Zwiększenie aktywności JST w obszarze zatrudnienia socjalnego i działalności PZS

Opis kierunków interwencji

Priorytet 1.1	Tworzenie miejsc pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych
Kierunki interwencji	1. Tworzenie miejsc pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych w oparciu o zasady przyjęte na poziomie regionalnym i krajowym. 2. Wspieranie tworzenia przedsiębiorstw społecznych zajmujących się realizacją usług społecznych zgodnie z RPDI.
Priorytet 1.2	Wsparcie reintegracyjne podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych
Kierunki interwencji	1. Wsparcie finansowe działań reintegracyjnych w przedsiębiorstwach społecznych. 2. Zwiększenie kompetencji przedsiębiorstw społecznych w zakresie opracowania oraz realizacji indywidualnych programów reintegracji. 3. Wzmocnienie roli specjalistów ds. reintegracji społeczno-zawodowej OWES, w tym sieciowanie.
Priorytet 1.3	Zwiększenie aktywności JST w obszarze zatrudnienia socjalnego i działalności PZS
Kierunki interwencji	1. Zwiększenie kompetencji JST w zakresie tworzenia i prowadzenia podmiotów zatrudnienia socjalnego.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

2. Wspieranie tworzenia ścieżek reintegracji i współpracy pomiędzy JST, PZS, ZAZ, WTZ, PS

5.3.2 Wzmocnienie potencjału ekonomicznego PES

Poprawa kondycji ekonomicznej podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych

Rozwój potencjału podmiotów ekonomii społecznej w zakresie świadczenia usług społecznych

Opis kierunków interwencji

Priorytet 2.1	Poprawa kondycji ekonomicznej podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych
Kierunki interwencji	1. Usługi biznesowe dla PES realizowane zgodnie ze standardami OWES. 2. Wsparcie PES/PS w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. 3. Wsparcie w procesie ekonomizacji PES.
Priorytet 2.2	Rozwój potencjału podmiotów ekonomii społecznej w zakresie świadczenia usług społecznych
Kierunki interwencji	1. Wspieranie PES jako dostawców usług społecznych na zlecenie JST. 2. Wsparcie procesów przekwalifikowania lub rozszerzenia działalności PES, w tym PS na potrzeby świadczenia usług społecznych.

5.3.3 Zwiększenie zaangażowania JST w rozwój PES

Wdrażanie w samorządach lokalnych rozwiązań w obszarze ekonomii społecznej, wynikających z zapisów ustawy o ekonomii społecznej

Działania na rzecz rozwoju zaangażowania JST w obszarze ekonomii społecznej

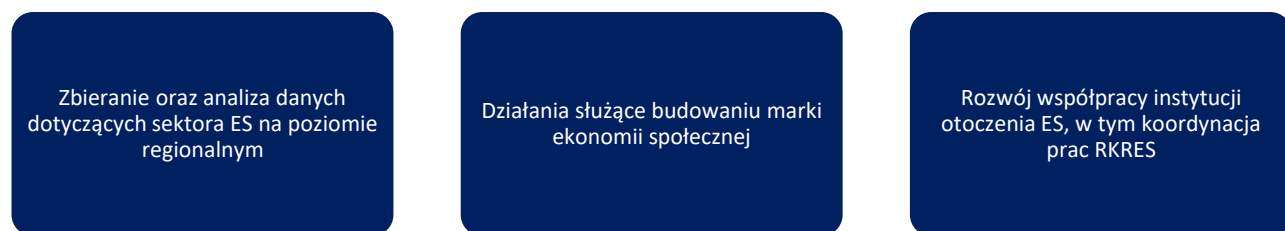
Prowadzenie działań animacyjnych wspierających rozwój ekonomii społecznej w regionie

Opis kierunków interwencji

Priorytet 3.1	Wdrażanie w samorządach lokalnych rozwiązań w obszarze ekonomii społecznej, wynikających z zapisów ustawy o ekonomii społecznej
Kierunki interwencji	1. Wsparcie doradczo – szkoleniowe JST w programowaniu lokalnym dot. ekonomii społecznej, z uwzględnieniem potencjału PES, w zakresie realizacji usług społecznych. 2. Upowszechnianie wśród publicznych służb zatrudnienia rozwiązań systemowych przewidzianych w ustawie o ekonomii społecznej, w tym instrumentów wsparcia finansowego ze środków EFS+, PFRON, FP. 3. Wspieranie współpracy JST i OWES. 4. Wspieranie JST w zakresie włączenia PES w proces programowania lokalnych polityk na rzecz włączenia społecznego, realizacji usług społecznych, społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych.

Priorytet 3.2	Działania na rzecz rozwoju zaangażowania JST w obszarze ekonomii społecznej
Kierunki interwencji	1. Wsparcie doradczo – szkoleniowe JST w zakresie zlecania zadań pożytku publicznego PES (NGO) z wykorzystaniem ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. 2. Wsparcie doradczo – szkoleniowe JST w zakresie stosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, w tym wykorzystania klauzul społecznych. 3. Wspieranie włączenia PES w projekty rewitalizacyjne, zawarte w gminnych programach rewitalizacji. 4. Upowszechnianie rozwiązań przygotowanych na poziomie krajowym dot. wsparcia finansowego dla JST zlecających PES realizację usług społecznych (tzw. „premia społeczna”)

5.3.4 Upowszechnianie ekonomii społecznej

Opis kierunków interwencji

Priorytet 4.1	Zbieranie oraz analiza danych dotyczących sektora ES na poziomie regionalnym
Kierunki interwencji	1. Zbieranie danych do monitorowania wskaźników RPRES oraz KPRES właściwych dla danego województwa. 2. Zbieranie danych do wskaźników monitorujących ustawę o ekonomii społecznej. 3. Zbieranie danych dot. działań w obszarze zatrudnienia socjalnego oraz danych dot. losów absolwentów CIS i KIS. 4. Zbieranie danych dot. kondycji PES w regionie.
Priorytet 4.2	Działania służące budowaniu marki ekonomii społecznej
Kierunki interwencji	1. Organizacja konferencji i seminariów z udziałem PES, upowszechniających ekonomię społeczną oraz produkty i usługi podmiotów ekonomii społecznej. 2. Przyznawanie certyfikatów jakości, organizowanie konkursów nagradzających wysoką jakość produktów i usług świadczonych przez PES/PS. 3. Działania edukacyjne z zakresu ekonomii społecznej adresowane do różnych grup odbiorców. 4. Animowanie regionalnych sieci oraz różnych form współpracy PES w obszarach aktywnej integracji, usług społecznych i ekonomii społecznej. 5. Realizacja kampanii informacyjnych i edukacyjnych. 6. Budowanie powiązań sektora ekonomii społecznej z nauką, edukacją i biznesem. 7. Usługi animacyjne realizowane przez OWS zgodnie ze standardami.
Priorytet 4.3	Rozwój współpracy instytucji otoczenia ES, w tym koordynacja prac RKRES

Kierunki interwencji

1. Zapewnienie funkcjonowania Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej.
2. Uwzględnianie ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych i programowych na poziomie województwa, ze szczególnym uwzględnieniem roli sektora w procesie deinstytucjonalizacji i realizacji usług społecznych w regionie.
3. Konsultowanie z podmiotami ekonomii społecznej zakresu interwencji w obszarze ekonomii społecznej w programach oraz innych dokumentach.
4. Koordynacja działań OWES w regionie.
5. Animowanie współpracy OWES z centrami usług społecznych, powiatowymi urzędami pracy, powiatowymi radami rynku pracy w zakresie wsparcia wdrażania instrumentów wsparcia wskazanych w ustawie o ekonomii społecznej.

6 Wskaźniki realizacji programu

W RPRES dla każdego z celów szczegółowych zaproponowano zestaw planowanych efektów oraz ich wskaźników bez rozróżniania na wskaźniki rezultatu i produktu. Rozwiązanie takie sprzyja ograniczeniu liczby wskaźników i jest zgodne z podejściem zaproponowanym w KRPRES.

Tabela 10. Wskaźniki realizacji celów

Wskaźnik	Definicja wskaźnika	Wartość bazowa (2023)	Wartość docelowa (2027)	Źródło danych
Cel szczegółowy 1. Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja				
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych ze środków FEL w perspektywie UE 2021-2027	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych w ramach projektów OWES, na podstawie informacji z Instytucji Zarządzającej.	0	891	IZ
Liczba osób zatrudnionych w PS ogółem	Liczba osób zatrudnionych ogółem w przedsiębiorstwach społecznych – stan na 31 grudnia roku sprawozdawczego na podstawie rocznych sprawozdań PS	1035 ²⁴	1900	wojewoda
Liczba przedsiębiorstw społecznych	Liczba przedsiębiorstw społecznych posiadających	77 (stan na 10.10.2023 r.)	140	wykaz przedsiębiorstw

²⁴ Wartość szacunkowa na podstawie Podmioty ekonomii społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

Wskaźnik	Definicja wskaźnika	Wartość bazowa (2023)	Wartość docelowa (2027)	Źródło danych
	status PS potwierdzony przez wojewodę			społecznych – RJPS
Liczba PS, których celem jest reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Liczba przedsiębiorstw społecznych, których celem jest reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na podstawie rocznych sprawozdań PS	70	tendencja wzrostowa	wojewoda
Liczba opracowanych i zrealizowanych indywidualnych planów reintegracyjnych lub indywidualnych programów rehabilitacji zawodowej i społecznej	Łączna liczba indywidualnych planów reintegracyjnych lub indywidualnych programów rehabilitacji zawodowej i społecznej zrealizowanych w PS w perspektywie UE 2020-2027 na podstawie rocznych sprawozdań PS	0	891	wojewoda
Liczba jednostek reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, KIS, CIS)	Liczba funkcjonujących w regionie jednostek reintegracyjnych w oparciu o dostępne rejestry	115	tendencja wzrostowa	ROPS
Cel szczegółowy 2. Wzmocnienie potencjału ekonomicznego PES				
Liczba PS, których celem jest realizacja usług społecznych	Liczba przedsiębiorstw społecznych, których celem jest realizacja usług społecznych na podstawie rocznych sprawozdań PS	0	tendencja wzrostowa	wojewoda
Wzrost średniej wartości przychodów przedsiębiorstw społecznych	Procentowy przyrost średniej wartości przychodów przedsiębiorstw społecznych rok do roku z uwzględnieniem wskaźnika wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych	2021 r. – 372 596 zł ²⁵	(3%) 2027 r. – 444 879 zł ²⁶	PS, OWES, ROPS
Cel szczegółowy 3. Zwiększenie zaangażowania JST w rozwój PES				

²⁵ Jako wartość bazową przyjęto średnią z 2021 r. zaczerpniętą z badania Podmioty ekonomii społecznej w województwie lubelskim w 2022 r. Raport z badania kondycji podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

²⁶ Wartość średniej przychodów PS dla roku 2027 oszacowano przyjmując założenia: 1) min. 3% wzrostu średniej wartości przychodów rok do roku oraz 2) zerowego wpływu inflacji. Podczas ewaluacji wpływ inflacji należy uwzględnić w badaniu.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

Wskaźnik	Definicja wskaźnika	Wartość bazowa (2023)	Wartość docelowa (2027)	Źródło danych
Liczba zamówień publicznych, o których mowa w art. 26 ustawy o ekonomii społecznej, które w roku sprawozdawczym zostały udzielone/były realizowane przez przedsiębiorstwo społeczne		brak danych	tendencja wzrostowa	wojewoda
Liczba PS i podmiotów reintegracyjnych, których założycielem/współzałożycielem/podmiotem prowadzącym jest JST		brak danych	tendencja wzrostowa	ROPS
Liczba zamówień publicznych, w których wykorzystano klauzule społeczne		brak danych	tendencja wzrostowa	ROPS
Odsetek gmin, które stosują w zamówieniach publicznych klauzule społeczne		brak danych	tendencja wzrostowa	ROPS
Cel szczegółowy 4. Upowszechnianie ekonomii społecznej				
Liczba stanowisk pracy utworzonych w PS ze środków Funduszu Pracy	Liczba stanowisk pracy utworzonych w PS ze środków Funduszu Pracy w okresie obowiązywania programu na podstawie rocznych sprawozdań PS	0	tendencja wzrostowa	wojewoda
Liczba osób, dla których PS otrzymało dofinansowanie wynagrodzenia ze środków Funduszu Pracy	Liczba osób, dla których PS otrzymało dofinansowanie wynagrodzenia ze środków Funduszu Pracy w okresie obowiązywania programu na podstawie rocznych sprawozdań PS	0	tendencja wzrostowa	wojewoda
Liczba PES, które otrzymały certyfikat jakości produktów i usług	Liczba PES, które otrzymały certyfikat jakości produktów i usług przyznawany w regionie	30	50	ROPS

Wskaźnik	Definicja wskaźnika	Wartość bazowa (2023)	Wartość docelowa (2027)	Źródło danych
Liczba stanowisk pracy utworzonych w PS ze środków PFRON	Liczba stanowisk pracy utworzonych w PS ze środków PFRON w okresie obowiązywania programu na podstawie rocznych sprawozdań PS	0	tendencja wzrostowa	województwo
Liczba osób, dla których PS otrzymało dofinansowanie wynagrodzenia ze środków PFRON	Liczba osób, dla których PS otrzymało dofinansowanie wynagrodzenia ze środków PFRON w okresie obowiązywania programu na podstawie rocznych sprawozdań PS	0	tendencja wzrostowa	województwo

7 System realizacji

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim koncentruje się na:

1. wzmacnianiu PES/PS oraz osób będących ich uczestnikami lub pracownikami;
2. podnoszeniu efektywności systemu wsparcia, pełniącego dla PES rolę wspierającą.

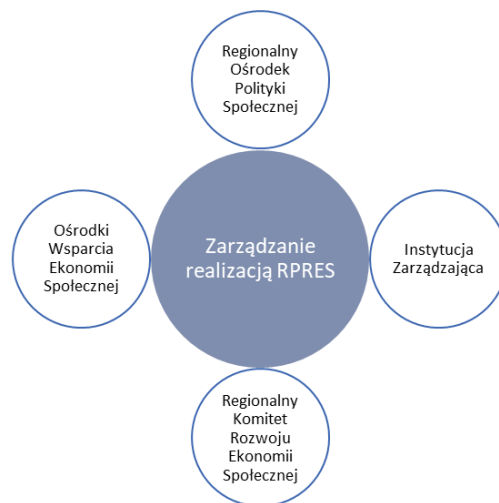
System realizacji RPRES obejmuje: sposób zarządzania programem, finansowanie działań, monitoring i ewaluację.

7.1 Zarządzanie programem

Obowiązek opracowania oraz realizacja RPRES spoczywa na samorządzie województwa i wynika z art. 54 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej. W praktyce zarządzanie rozumiane jako realizacja działań zaplanowanych w programie służące osiągnięciu wyznaczonych celów jest możliwe dzięki dobrej i partnerskiej współpracy instytucji i podmiotów mających bezpośredni wpływ na sytuację PES. Należą do nich:

- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie odpowiedzialny za koordynację rozwoju ekonomii społecznej w regionie;
- Instytucja Zarządzająca odpowiedzialna za wydatkowanie środków UE, w tym na rozwój ekonomii społecznej oraz organizację konkursów;
- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej świadczące bezpośrednie wsparcie dla PES i wspierające proces tworzenia miejsc pracy w PS;
- Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego pełniący funkcję opiniotwórczą w zakresie proponowanych rozwiązań.

Rysunek 1. Podmioty zarządzające realizacją RPRES

Źródło: Opracowanie własne.

Bardziej szczegółowy opis zadań realizatorów programu zaprezentowano poniżej.

Tabela 11. Podmioty bezpośrednio odpowiedzialne za zarządzanie i realizację RPRES

Typ podmiotu	Zadania w systemie zarządzania i realizacji
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	Koordynuje rozwój ekonomii społecznej, w tym: • zbiera i analizuje dane na temat rozwoju ekonomii społecznej i efektów prowadzonych działań; • inicjuje współpracę instytucji publicznych, regionalnych i lokalnych w zakresie ekonomii społecznej, a także różnych podmiotów ze świata biznesu, nauki, edukacji na rzecz rozwoju ekonomii społecznej; • wzmacnia pozycję ES, w tym PES, w działaniach różnych publicznych instytucji regionalnych i lokalnych; • koordynuje działania podmiotów wspierających PES i PS w regionie, w tym szczególnie OWES, w zakresie rodzaju i jakości oferowanych przez nie usług; • stymuluje współpracę i wymianę doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi i podmiotami ekonomii społecznej.
Instytucja Zarządzająca	Planuje i wdraża programy, w ramach których realizowane są projekty mające bezpośredni wpływ na rozwój ekonomii społecznej, w tym: • przygotowuje propozycję kryteriów wyboru projektów do dofinansowania; • wybiera projekty do dofinansowania; • wspiera realizację projektów; • czuwa nad prawidłową realizacją projektów; • określa cele, wskaźniki i zasady realizacji projektów.
Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej	Wspierają bezpośrednio rozwój PES/PS, w tym: • prowadzą działania animacyjne w społecznościach lokalnych; • inicjują tworzenie nowych PS; • wzmacniają rozwój istniejących PS;

Typ podmiotu	Zadania w systemie zarządzania i realizacji
	- wspierają proces ekonomizacji organizacji pozarządowych; - wspierają tworzenie i funkcjonowanie reintegracyjnych PES; - wspomagają proces reintegracji społeczno-zawodowej w PS.
Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej	Pełni funkcję doradczo-konsultacyjną, w tym: - wspiera operacjonalizację i opracowanie szczegółowych działań opisanych w RPRES; - ocenia spójność zapisów RPRES z celami i założeniami innych dokumentów krajowych i wojewódzkich w zakresie rozwoju ekonomii społecznej; - ocenia stopień realizacji RPRES; - ocenia efektywności działań zaplanowanych w programie; - prowadzi bieżące konsultacje istotnych kwestii związanych z rozwojem ekonomii społecznej na poziomie krajowym i regionalnym.

Tabela 12. Pozostałe podmioty mające wpływ na realizację RPRES

Typ podmiotu	Zadania w systemie zarządzania i realizacji
Podmioty ekonomii społecznej	Są odbiorcami znacznej części działań zaplanowanych w RPRES, prowadząc działalność ekonomiczną oraz społeczną, w tym proces reintegracji społeczno-zawodowej.
Jednostki samorządu terytorialnego	Mają kluczowy wpływ na rozwój ekonomii społecznej w społecznościach lokalnych, prowadząc: - działania o charakterze strategicznym – definiują różnego typu strategie, programy i plany, które wyznaczają kierunki rozwoju ekonomii społecznej; - działania inicjujące i założycielskie odnośnie do podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych lub podmiotów reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, KIS, CIS); - działania o charakterze wspierającym podmioty ekonomii społecznej, zlecając realizację zadań pożytku publicznego lub zamawiając usługi i produkty z wykorzystaniem PES.
Departamenty Urzędu Marszałkowskiego mające pośredni wpływ na rozwój ekonomii społecznej	Realizując działania zgodnie ze swoimi kompetencjami, mają pośredni wpływ na rozwój i popularyzację ES.
JOPS	Wspierają proces integracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wspierają podmioty ekonomii społecznej zamawiając u nich usługi i produkty.
IRP	Wspierają proces integracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także rozwój przedsiębiorstw społecznych poprzez możliwość przyznawania bezzwrotnych dotacji w ramach Funduszu Pracy, doradztwo, refundację składek ZUS dla spółdzielni socjalnych.

Typ podmiotu	Zadania w systemie zarządzania i realizacji
Organizacje pozarządowe	Wspierają JST w realizacji zadań na rzecz członków lokalnych społeczności, w tym zadań z zakresu ekonomii społecznej.
Organizacje biznesowe	Wspierają proces biznesowego wzmocnienia PES.
Uczelnie wyższe	Prowadzą działalność naukowo-badawczą z zakresu ekonomii społecznej.

7.2 Realizacja priorytetów

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego jest dokumentem o charakterze programowym. Za jego wdrażanie odpowiadają bezpośrednio:

1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie jest realizatorem tzw. projektu koordynacyjnego, w ramach którego realizowane są działania zaplanowane w ramach poszczególnych priorytetów RPRES. Zakres projektu koordynacyjnego ROPS realizowanego w ramach nowej perspektywy finansowej UE będzie wykraczał poza obszar ekonomii społecznej i obejmie działania z zakresu włączenia społecznego, aktywnej integracji oraz usług społecznych. Projekt będzie finansowany ze środków FERS (dostępnych na poziomie krajowym).
2. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej - bezpośrednie wsparcie PES na poziomie lokalnym będzie realizowane przez akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej wyłonione w procedurze konkurencyjności. Wsparcie realizowane jest w podziale na cztery subregiony. Zakres wsparcia udzielanego przez OWES wynika z zapisów ustawy o ekonomii społecznej, FEL, KPRES oraz wytycznych w zakresie włączenia społecznego.
3. Urząd Marszałkowski - wsparcie będzie ukierunkowane na planowanie interwencji w konkursach i projektach pozakonkursowych związanych z ekonomią społeczną oraz na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

Pośredni wpływ na wdrażanie priorytetów i kierunków interwencji wskazanych w RPRES będą posiadać IOES. Wśród nich, kluczowe znaczenie dla realizacji celów RPRES będzie mieć zaangażowanie JST różnych szczebli oraz podległych im instytucji samorządowych.

Tabela 13. Realizatorzy poszczególnych priorytetów.

Cele i priorytety		Realizator
1. Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja	1.1. Tworzenie miejsc pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych.	OWES
	1.2. Wsparcie reintegracyjne podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych.	
	1.3 Zwiększenie aktywności JST w obszarze zatrudnienia socjalnego i działalności PZS.	ROPS

Cele i priorytety		Realizator
2. Wzmacnianie potencjału ekonomicznego PES	2.1. Poprawa kondycji ekonomicznej PES, w tym PS.	OWES
	2.2. Rozwój potencjału PES w zakresie świadczenia usług społecznych.	
3. Zwiększanie zaangażowania JST w rozwój PES	3.1. Wdrażanie w samorządach lokalnych rozwiązań w obszarze ekonomii społecznej wynikających z zapisów ustawy o ekonomii społecznej.	ROPS
	3.2. Działania na rzecz rozwoju zaangażowania JST w obszarze ekonomii społecznej.	
	3.3. Prowadzenie działań animacyjnych wspierających rozwój ekonomii społecznej w regionie.	OWES
4. Upowszechnianie ekonomii społecznej	4.1. Zbieranie oraz analizowanie danych dotyczących sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.	ROPS/IZ
	4.2. Działania służące budowaniu marki ekonomii społecznej.	ROPS/OWES
	4.3. Rozwój współpracy instytucji otoczenia ekonomii społecznej, w tym koordynacja prac RKRES.	ROPS/IZ

7.3 Finansowanie działań

Niezbędnym warunkiem osiągnięcia zaplanowanych w RPRES celów, oprócz zaangażowania osób i podmiotów, jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych na realizację działań. Wymaga to z jednej strony uszczegółowienia i operacjonalizacji działań, z drugiej określenia źródeł finansowania i wysokości dostępnych ram finansowych. Kluczowe źródła finansowania rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubelskim obejmują środki Europejskiego Funduszu Społecznego dostępne na poziomie krajowym i regionalnym. Jednak możliwe jest wykorzystanie środków finansowych budżetu państwa, jednostek samorządów terytorialnych (samorządu województwa oraz samorządów powiatowych i gminnych), środków własnych podmiotów ekonomii społecznej oraz Funduszu Pracy, PFRON i innych funduszy celowych.

Kluczowe założenia dotyczące realizacji RPRES:

1. Projekt koordynacyjny ROPS w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2021-2027 będzie obejmował ekonomię społeczną oraz włączenie społeczne, aktywną integrację

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

i usługi społeczne. W RPRES wskazano orientacyjne środki przeznaczone na działania z obszaru ekonomii społecznej. Szczegółowy podział środków w projekcie zostanie ustalony na etapie wdrażania.

2. W ramach projektów OWES przewiduje się, że 60 % środków zostanie przeznaczonych na wsparcie finansowe na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy w PS oraz na wsparcie reintegracyjne.
3. Dotacje na tworzenie miejsc pracy w PS będą udzielane z wykorzystaniem stawek jednostkowych. Wysokość stawek jednostkowych będzie indeksowana zgodnie z programem konwergencji.²⁷
4. W momencie opracowania RPRES nie dysponowano informacją na temat wysokości proponowanego wsparcia finansowego przeznaczonego na działania reintegracyjne w PS. W związku z powyższym w planie finansowym nie wskazano środków w tym obszarze.
5. Na etapie opracowania RPRES niemożliwe było określenie wysokości środków przeznaczonych na realizację poszczególnych priorytetów, dlatego wysokość środków przedstawiono w relacji do rodzaju interwencji.

²⁷https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2021-poland-convergence-programme_pl.pdf

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

7.4 Plan finansowy

Tabela 14. Źródła finansowania działań zaplanowanych w RPRES

Cele i priorytety		Źródło finansowania
Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja	Tworzenie miejsc pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych.	FEL (projekty OWES)
	Wsparcie reintegracyjne podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych.	FEL (projekty OWES)
	Zwiększenie aktywności JST w obszarze zatrudnienia socjalnego i działalności PZS.	FERS (projekt koordynacyjny ROPS)
Wzmacnianie potencjału ekonomicznego PES	Poprawa kondycji ekonomicznej PES, w tym PS.	FEL (projekty OWES)
	Rozwój potencjału PES w zakresie świadczenia usług społecznych.	FEL (projekty OWES)
Zwiększanie zaangażowania JST w rozwój PES	Wdrażanie w samorządach lokalnych rozwiązań w obszarze ekonomii społecznej wynikających z zapisów ustawy o ekonomii społecznej.	FERS (projekt koordynacyjny ROPS)
	Działania na rzecz rozwoju zaangażowania JST w obszarze ekonomii społecznej.	FERS (projekt koordynacyjny ROPS)
	Prowadzenie działań animacyjnych wspierających rozwój ekonomii społecznej w regionie.	FEL (projekty OWES)
Upowszechnianie ekonomii społecznej	Planowanie interwencji z zakresu usług społecznych, pomocy i integracji społecznej, ekonomii społecznej w województwie, w tym w oparciu o zlecenia przygotowane przez MRiPS.	FERS (projekt koordynacyjny ROPS)

Cele i priorytety		Źródło finansowania
	Zbieranie oraz analizowanie danych dotyczących sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.	FERS (projekt koordynacyjny ROPS)
	Działania służące budowaniu marki ekonomii społecznej.	FERS (projekt koordynacyjny ROPS)
	Rozwój współpracy instytucji otoczenia ekonomii społecznej, w tym koordynacja prac RKRES.	FERS (projekt koordynacyjny ROPS)

Tabela 15. Wysokość środków z podziałem na źródła finansowania przeznaczonych na realizację poszczególnych działań w RPRES

Priorytety	Źródło finansowania	Wysokość środków
1.1. Tworzenie miejsc pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych.	FEL	56 408 175,36 PLN
1.2. Wsparcie reintegracyjne podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych.		37 605 450,24 PLN
6.2. Poprawa kondycji ekonomicznej PES, w tym PS.		
6.3. Rozwój potencjału PES w zakresie świadczenia usług społecznych.		
1.3. Prowadzenie działań animacyjnych wspierających rozwój ekonomii społecznej w regionie.		
1.3. Zwiększenie aktywności JST w obszarze zatrudnienia socjalnego i działalności PZS.	FERS	6 311 500,00 PLN ²⁸
1.1. Wdrażanie w samorządach lokalnych rozwiązań w obszarze ekonomii społecznej wynikających z zapisów ustawy o ekonomii społecznej.		

²⁸ Wskazana kwota dotyczy realizacji przez ROPS projektu koordynacyjnego w obszarze ekonomii społecznej. W chwili opracowywania RPRES ROPS był na etapie planowania projektu, precyzyjne wskazanie kwot na poszczególne działania z obszaru ekonomii społecznej nie było możliwe.

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

Priorytety	Źródło finansowania	Wysokość środków
1.2. Działania na rzecz rozwoju zaangażowania JST w obszarze ekonomii społecznej.		
1.1. Planowanie interwencji z zakresu usług społecznych, pomocy i integracji społecznej, ekonomii społecznej w województwie, w tym w oparciu o zlecenia przygotowane przez MRiPS.		
1.2. Zbieranie oraz analizowanie danych dotyczących sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.		
1.3. Działania służące budowaniu marki ekonomii społecznej.		
1.4. Rozwój współpracy instytucji otoczenia ekonomii społecznej, w tym koordynacja prac RKRES.		

8 Monitoring i ewaluacja

Monitoring RPRES oznacza bieżącą obserwację i analizę działań zaplanowanych w programie i realizowanych na potrzeby rozwoju ekonomii społecznej w regionie. Wspiera w ten sposób ocenę:

- w jakim stopniu podejmowane działania przybliżają do osiągnięcia zaplanowanych w RPRES celów;
- jak wygląda zaangażowanie poszczególnych podmiotów i instytucji;
- w których obszarach pojawiają się trudności i z czego one wynikają;
- w jakim kierunku należy modyfikować działania, aby zapewnić lepszą realizację celów.

Za monitoring RPRES odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie we współpracy z Regionalnym Komitetem Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego. W ramach monitoringu ROPS będzie w cyklach dwuletnich, przygotowywał sprawozdania z realizacji RPRES i przedstawiał je do akceptacji Regionalnemu Komitetowi Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego oraz przedkładał na Zarząd Województwa Lubelskiego.

Ewaluacja RPRES oznacza ocenę stopnia realizacji celów zaplanowanych w programie, a także ocenę podejmowanych interwencji pod kątem ich skuteczności, efektywności oraz trafności. Za ewaluację RPRES odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie we współpracy z Regionalnym Komitetem Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego. Ewaluacja RPRES zostanie przeprowadzona na zakończenie realizacji programu, a wnioski w formie raportu zostaną przekazane do akceptacji Regionalnemu Komitetowi Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego oraz Zarządowi Województwa Lubelskiego.

Ze względu na strategiczny charakter RPRES dopuszcza się możliwość jego modyfikacji zgodnie ze zmieniającymi się potrzebami PS/PES, wnioskami z monitoringu, zmianami na poziomie innych

dokumentów (np. KPRES) oraz zmianami ustawowymi. Zakłada się przegląd i aktualizację dokumentu w momencie zatwierdzenia przez KE regionalnego programu operacyjnego oraz programów centralnych (w szczególności dotyczącego koordynacji ekonomii społecznej) w celu zapewnienia spójności działań finansowanych z różnych źródeł.

9 Proces opracowania RPRES

Prace nad Regionalnym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim na lata 2021-2027, skierowanym do konsultacji społecznych, toczyły się od lutego do połowy kwietnia 2021 r. Pomimo trudnej i zmieniającej się dynamicznie sytuacji epidemicznej w kraju i w regionie dołożono wszelkich starań, aby dokument był tworzony w sposób maksymalnie partycypacyjny i w jak największym stopniu uwzględniał potrzeby PES.

Kluczowy proces prac obejmował naprzemienne spotkania **zespołu ROPS** oraz tzw. **grupy roboczej** ds. opracowania RPRES. Grupa robocza została wyłoniona z przedstawicieli RKRES, którzy zadeklarowali chęć prac nad dokumentem oraz aktywne uczestnictwo w spotkaniach grupy. Skład grupy został rozszerzony o zespół ROPS zajmujący się ekonomią społeczną oraz o przedstawicieli PES z terenu województwa lubelskiego, którzy zdecydowali się włączyć w jej prace. Łącznie w pracach grupy roboczej brało udział kilkadziesiąt osób reprezentujących różnych typy interesariuszy ekonomii społecznej.

Dodatkowym uzupełnieniem spotkań zespołu ROPS i grupy roboczej były cztery **spotkania funkcjonujących w regionie sieci PES**: WTZ, ZAZ, KIS/CIS oraz PS. Oprócz spotkań z sieciami PES miały miejsce dwa **oddzielne spotkanie z OWES**, pomimo że ich przedstawiciele brali czynny udział w pracach grupy roboczej. W efekcie spotkań z OWES udało się pozyskać wiele cennych danych wykorzystanych na etapie diagnozy potrzeb PES, w szczególności PS.

W czasie prac nad RPRES odbyło się łącznie 19 spotkań roboczych, z których wszystkie z wyjątkiem jednego zostały zorganizowane, ze względów epidemicznych, w formule online. Efektem tych prac jest niniejsza wersja RPRES poddana konsultacjom społecznym.

10 Załączniki

10.1 Cele RPRES a Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

Tabela 16. Zbieżność celów RPRES z celami KPRES

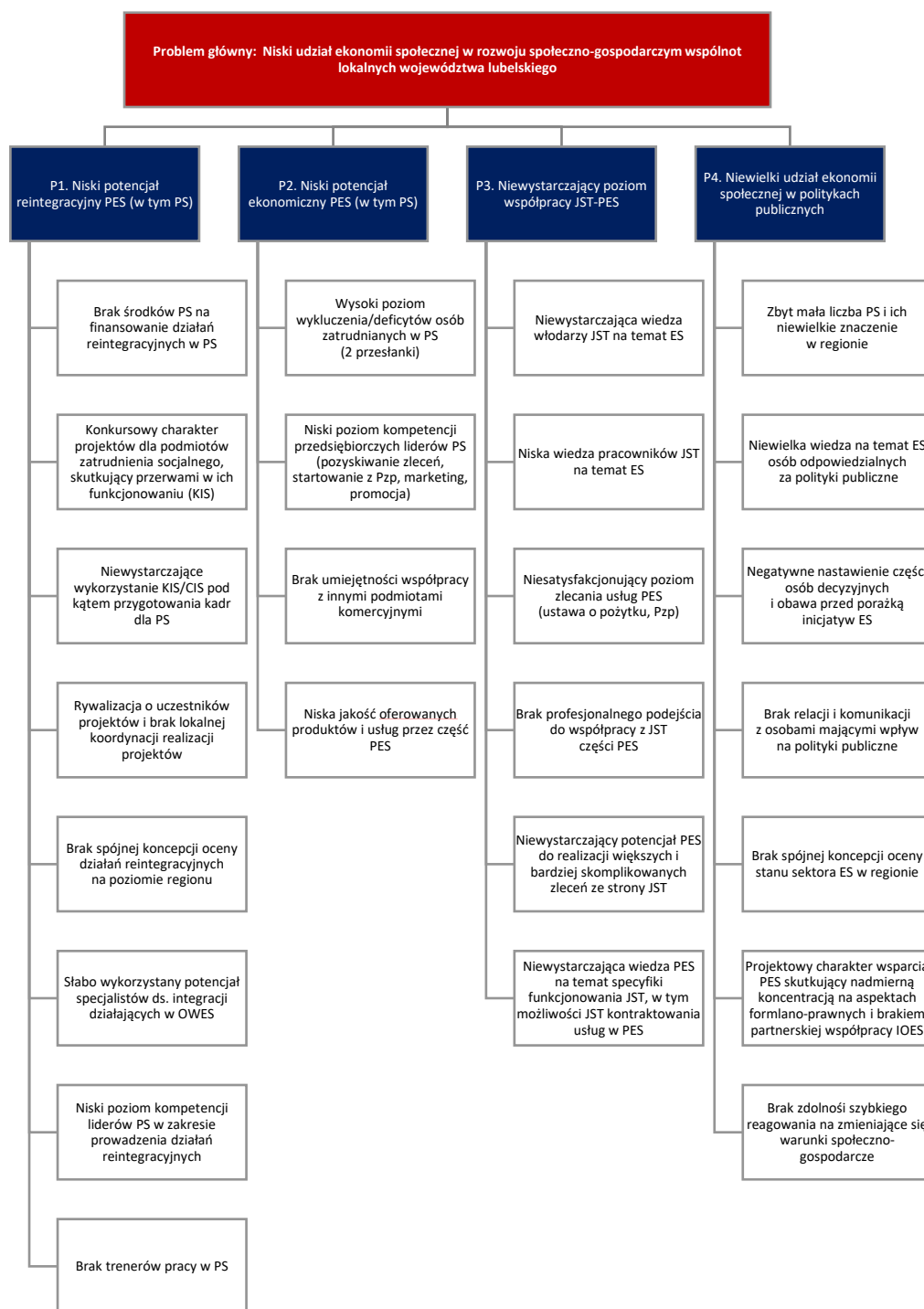
Cele szczegółowe Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej	KPRES Cel szczegółowy 1 Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.	KPRES Cel szczegółowy 2 Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	KPRES Cel szczegółowy 3 Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.	KPRES Cel szczegółowy 4 Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.
1. Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja		X		
2. Wzmocnienie potencjału ekonomicznego PES			X	
3. Zwiększenie zaangażowania JST w rozwój PES	X			
4. Upowszechnianie ekonomii społecznej				X

10.2 Cele RPRES a Strategia Rozwoju Województwa

Tabela 17. Zbieżność celów RPRES z celami SRWL 2030

Cele szczegółowe Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej	SRWL 2030 Cel operacyjny 3.2 Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw	SRWL 2030 Cel operacyjny 4.3 Włączenie i integracja społeczna	SRWL 2030 Cel operacyjny 4.6 Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania	SRWL 2030 Celem strategiczny: Społeczeństwo
1. Realizacja celów społecznych przez PES, w tym reintegracja		X		
2. Wzmocnienie potencjału ekonomicznego PES	X			
3. Zwiększenie zaangażowania JST w rozwój PES		X		
4. Upowszechnianie ekonomii społecznej		X		

10.3 Drzewo problemów

10.4 Analiza SWOT

Mocne strony	Uszczegółowienie
różne PES w jednym miejscu...	...gminy, w których jedna organizacja prowadzi kilka rodzajów PES lub lokalne PES-y, blisko współpracują ze sobą, stanowiąc ważny element lokalnego systemu reintegracji społeczno-zawodowej i praktyczną realizację ścieżek reintegracji
dobra współpraca części JST z PES...	...miejsca, w których między JST i PES zachodzi rzeczywista partnerska współpraca skutkująca efektywnymi działaniami na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym
duża liczba KGW...	...które należy wspierać w rozwoju jako PES i zachęcać do podejmowania inicjatyw z zakresu ES i tworzenia miejsc pracy w społecznościach lokalnych
silne ośrodki miejskie...	...tworzące dobre warunki do rozwoju PES
silni liderzy podmiotów reintegracyjnych...	...wysokiej klasy specjaliści w swojej dziedzinie, zachęcający innych do działania, będący źródłem twórczych pomysłów z zakresu ES
NGO o ugruntowanej pozycji...	...grupa NGO z dużym doświadczeniem i o względnie stabilnej pozycji, z potencjałem na bycie mentorem dla mniej doświadczonych organizacji
elastyczność PES...	...gotowość PES do świadczenia usług w nietypowych obszarach oraz do przekwalifikowania
lokalna integracja PES...	...wysokie zdolności PES w zakresie integracji małych społeczności lokalnych, mieszkańców wsi i miasteczek

Słabe strony	Uszczegółowienie
słaba kondycja ekonomiczna części PS...	...skutkująca niską konkurencyjnością rynkową, brakiem wzrostu zatrudnienia oraz inwestycji, niską zdolnością do realizacji większych zamówień
brak przychylności ze strony części JST...	...utrudniający działania na rzecz osób wykluczonych oraz rozwój PES i negatywnie wpływający na jakość współpracy JST-PES
projektowy charakter niektórych podmiotów reintegracyjnych...	...powodujący zawieszenie lub zakończenie działalności po zakończeniu projektu wobec braku stabilnych i długofalowych źródeł finansowania
brak środków na wkład własny PES...	...uniemożliwiający realizację zadań użyteczności publicznej zlecanych przez JST lub udział w projektach
brak umiejętności promowania produktów i usług przez PES...	...obniżający zdolności rynkowe i mający bezpośredni wpływ na mniejszą liczbę klientów, a w dalszej konsekwencji – mniejsze przychody
niska rozpoznawalność PES...	...skutkująca stereotypami, uprzedzeniami oraz brakiem postaw zakupowych wśród mieszkańców województwa

dysproporcje w rozmieszczeniu PES...	...pogłębiające brak spójności między gminami i powiatami regionu oraz powodujące brak oferty reintegracyjnej dla dużej części mieszkańców
brak zbudowanej marki ES w regionie...	...utrudniający zbudowanie spójnego przekazu na temat ES i PES
niewystarczające wsparcie dla PS po inkubacji...	...skutkujące stagnacją wielu PS i brakiem umiejętności poradzenia sobie w warunkach rynkowej konkurencji
brak specjalistycznego wsparcia dla NGO w regionie...	...utrudniający profesjonalizację organizacji i rozbudowę ich potencjału

Szanse	Uszczegółowienie
turystyczny i rolniczy charakter regionu...	...będący charakterystycznym rysem województwa i pozwalający na rozwój określonych specjalizacji PES
środki UE na sprawiedliwą transformację i w ramach	...stanowiące potencjalnie dodatkowe źródła finansowania rozwoju ES w części regionu
środki UE w ramach KPO...	...stanowiące uzupełnienie finansowania ES oprócz EFS
stała obecność ES w dokumentach regionalnych...	...pozwalająca na zwiększenie znaczenia ES w politykach publicznych
wzrost świadomości społecznej na temat ES...	...dokonyjący się powoli, za to w sposób systematyczny, zmieniający nastawienie mieszkańców do PES i ich uczestników oraz skutkujący świadomymi decyzjami zakupowymi
klauzule społeczne...	...ułatwiające dostęp PES do zamówień publicznych, o ile będą stosowane na większą skalę i przez większą liczbę JST
nacisk UE na rozwój usług społecznych i deinstytucjonalizację...	...uwzględniający m.in. PES jako dostawców usług społecznych dla mieszkańców, które świadczone są w środowisku ich zamieszkania
tworzenie CUS...	...w ramach których PES mogą być dostawcą i realizatorem części usług

Zagrożenia	Uszczegółowienie
niska świadomość społeczna na temat ES...	...skutkująca niedostrzeganiem szansy, jaką jest rozwój ES dla poprawy jakości życia członków lokalnej społeczności i wzrostu spójności społecznej
epidemia covid-19...	...powodująca niepewność co do jej ostatecznego wpływu na kondycję PES
przygotowanie nowej perspektywy finansowej UE...	...i związana z tym niepewność dotycząca przyszłych rozwiązań i przerwy w finansowaniu
brak ustawy o ES...	...powodujący konieczność działania w oparciu o różnorodne i często niespójne regulacje i dokumenty

Załącznik do uchwały nr DXIII/9026/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 października 2023 r.

pomijanie celu reintegracyjnego w PS...	...i koncentrowanie się jedynie na wyniku ekonomicznym, skutkujące brakiem pozytywnej zmiany życiowej pracowników PS
słaba koordynacja ES na poziomie krajowym...	...skutkująca brakiem wizji rozwoju i dużą ilością niespójnych działań słabej jakości
hermetyzacja środowiska i języka ES...	...skutkująca brakiem rozumienia ES przez mieszkańców i spadkiem zainteresowania ES z ich strony
traktowanie PS jako pomocy społecznej...	...prowadzące do stereotypów oraz utrudniające innowacyjne myślenie o zmianie społecznej z wykorzystaniem narzędzi ES

10.5 Wykaz map, rysunków, tabel, wykresów

10.5.1 Mapy	
MAPA 1. PODZIAŁ WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA SUBREGIONY	11
MAPA 2. PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE W POWIATACH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO	18
10.5.2 Rysunki	
RYSUNEK 1. PODMIOTY ZARZĄDZAJĄCE REALIZACJĄ RPRES.....	39
10.5.3 Tabele	
TABELA 1. PODMIOTY REINTEGRACYJNE W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM.....	15
TABELA 2. LICZBA PS W SUBREGIONACH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO	16
TABELA 3. FORMY PRAWNE PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM	17
TABELA 4. FORMY PRAWNE PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH W SUBREGIONACH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO.....	17
TABELA 5. WYBRANE WSKAŹNIKI ZATRUDNIENIA W PS W REGIONIE.....	24
TABELA 6. LICZBA PODMIOTÓW REINTEGRACYJNYCH PROWADZONYCH PRZEZ JST	25
TABELA 7. LICZBA JST ZLECAJĄCYCH PES REALIZACJĘ ZADAŃ PUBLICZNYCH.....	26
TABELA 8. LICZBA JST STOSUJĄCYCH KLAUZULE SPOŁECZNE W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH	26
TABELA 9. PS DOŚWIADCZAJĄCE SPADKU PRZYCHODÓW W CIĄGU TRZECH OSTATNICH LAT.....	30
TABELA 10. WSKAŹNIKI REALIZACJI CELÓW.....	36
TABELA 11. PODMIOTY BEZPOŚREDNIO ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE I REALIZACJĘ RPRES	40
TABELA 12. POZOSTAŁE PODMIOTY MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ RPRES	41
TABELA 13. REALIZATORZY POSZCZEGÓLNYCH PRIORYTETÓW.	42
TABELA 14. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZAPLANOWANYCH W RPRES	45
TABELA 15. WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW Z PODZIAŁEM NA ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PRZEZNACZONYCH NA REALIZACJĘ POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ W RPRES	46
TABELA 16. ZBIEŻNOŚĆ CELÓW RPRES Z CELAMI KPRES.....	49
TABELA 17. ZBIEŻNOŚĆ CELÓW RPRES Z CELAMI SRWL 2030.....	50
10.5.4 Wykresy	
WYKRES 1. ŚREDNIE I MEDIANY PRZYCHODÓW PS W BADANIU Z ROKU 2021 I 2022	23